

MAGYAR NEMZETI BANK

**MONETÁRIS
STATISZTIKAI
KÉZIKÖNYV**

2005

Monetáris statisztikai kézikönyv

2005

Készítette: Kiss László, Kuruc Emese, Simonné Sulyok Brigitta, Veres Szilvia

Kiadja: Magyar Nemzeti Bank

Felelős kiadó: Missura Gábor

1850 Budapest, Szabadság tér 8–9.

www.mnb.hu

ISBN 963 9383 70 8 (nyomtatott)

ISBN 963 9383 71 6 (on-line)

Az adatok lezárásának időpontja: 2005. december

TARTALOM

I. Bevezetés	5
II. Statisztikai alapfogalmak	11
II.1 Mérlegstatisztika	13
II.1.1. Belföldi és külföldi gazdasági egységek	13
II.1.2. Gazdasági szektorok és alszektorok	14
II.1.3. Nemzetgazdasági ágazatok	18
II.1.4. Instrumentumok	18
II.1.5. Aggregált és konszolidált mérleg	23
II.1.6. Pénzmennyiségek és a monetáris bázis	23
II.1.7. Értékelési elvek	24
II.1.8. Állományváltozások és tranzakciók	26
II.1.9 Szezonális igazítás, rövid bázisú indexek	27
II.2. Kamatstatisztika	30
II.3. Jegybanki kamatok	35
II.4. Pénz- és devizapiac	36
III. Adatközlések	37
III.1. Mérlegek, pénzmennyiségek	39
III.2. A hitelintézetek nem pénzügyi vállalatokkal szembeni hitelei, nemzetgazdasági ágazatok szerint	49
III.3. A nem pénzügyi vállalati és a háztartási szektor hiteleinek és betéteinek kamatlábai	50
III.4. Jegybanki kamatok	52
III.5. Pénz- és devizapiaci adatok	53
IV. Összefüggések más statisztikákkal	55
V. Jogi keretek	59
VI. Hivatkozások	63

I. Bevezetés

A kiadvány célja, hogy általános tájékoztatást adjon a Magyar Nemzeti Bank (MNB) által közzétett monetáris statisztikai adatok köréről, továbbá hogy a monetáris statisztikák felhasználását és helyes értelmezését megkönnyítse. A bevezetésben röviden ismertetjük a monetáris statisztika fő célját, termékeit, vázoljuk MNB-n belüli és nemzetközi alkalmazási területeit, továbbá megemlítnék néhány hasznos hivatkozást a monetáris politika vitele, illetve a pénzügyi stabilitási elemzések iránt érdeklődő olvasó számára. A 2. fejezet bemutatja a monetáris statisztikai jelenségek leírására használt alapfogalmakat, mint például a gazdasági szektorok és az instrumentumok. A fejezet kitér továbbá az adatok megjelenítésének eszközeire, mint például az állományok, az állományváltozások megbontása, a szezonális igazítás, a rövid bázisú indexek, az összevont és konszolidált szektormérlegek, továbbá a kamatstatisztika értelmezéséhez az új szerződés, a szerződéses kamatláb, az évesített kamatláb, a hitelköltség-mutató. A 3. fejezet ismerteti az MNB honlapján közzétett monetáris statisztikai adatok, idősorok tartalmát, szerkezetét és az értelmezésükhöz szükséges további információkat. A 4. fejezet röviden összefoglalja az MNB által közzétett két másik fő statisztikával, a fizetési mérleggel és a pénzügyi számlákkal való összefüggéseket, míg az 5. fejezet az MNB statisztikai tevékenységének jogi kereteiről ad tájékoztatást. A monetáris statisztika fő célja a jegybank monetáris politikai valamint a pénzügyi stabilitás fenntartására irányuló tevékenységének statisztikai adatokkal való ellátása. A monetáris statisztikai adatokat az MNB döntéshozóin túl a makrogazdaság vizsgálatával foglalkozó elemzők és a befektetők, továbbá számos hazai és nemzetközi szervezet is felhasználja. A monetáris statisztikai adatok alakulásáról a gazdasági sajtó rendszeresen beszámol. A sajtó munkáját az MNB az adatoknak a honlapján (www.mnb.hu) történő közzététele

mellett az új adatok megjelenésével együtt kiadott statisztikai tárgyú sajtóközleményekkel is támogatja.

Magyarország európai uniós tagságával együtt a Magyar Nemzeti Bank a Központi Bankok Európai Rendszerének tagja lett. Az unióba való belépéskor Magyarország vállalta, hogy csatlakozik az eurozónához is, ami egyúttal azt a kötelezettséget rója az MNB-re, hogy statisztikai tevékenységét az Európai Központi Bank (EKB) előírásaihoz igazítsa.

Az MNB 1999-ben kezdte meg statisztikáinak átalakítását a belföldi felhasználói igényeknek, valamint az uniós tagságból származó követelményeknek megfelelően. A fejlesztési folyamat egy szakasza lezárult, aminek egyik eredményeképp monetáris statisztikai tevékenységét tekintve az MNB megfelel az EKB előírásainak és szabványainak.

A monetáris statisztika fő terméke, a mérlegstatisztika a gazdaság monetáris pénzügyi szektorának, azaz a pénzteremtésben aktív szerepet játszó gazdasági szereplőknek a pénzügyi eszközeit és forrásait mutatja be.

Az MNB által készített mérlegstatisztikák a következők:

- az MNB statisztikai mérlege,
- a hitelintézetek összevont mérlege,
- az egyéb monetáris pénzügyi intézmények összevont mérlege,
- a monetáris pénzügyi intézmények konszolidált mérlege.

A mérlegstatisztika mellett a másik fontos monetáris statisztikai termék „a pénz áráról”, azaz a hitelintézetek által egymással, valamint a gazdaság egyéb szereplőivel szemben alkalmazott kamatlábakról szóló adatközlés.

Az alapstatisztikákon kívül az MNB további, monetáris statisztikai kiegészítő adatokat is közzétesz, ezek:

- a pénzpiaci kamatláb és devizapiaci forgalmi adatok,

- az MNB által alkalmazott kamatlábak, továbbá
- a hitelintézetek nem pénzügyi vállalatokkal szembeni hiteleinek nemzetgazdasági ágak, ágazatok szerinti bontása.

Az adatok elsődleges felhasználói a Magyar Nemzeti Banknak a monetáris politikai döntések előkészítésében szerepet játszó, valamint a pénzügyi stabilitásért felelős főosztályai. A monetáris statisztikai adatok fontos forrását képezik a pénzügyi számla-statisztika összeállításának is (lásd MNB [2005a]).

Magyarország 2002 óta az inflációs célkövetés rendszerét alkalmazza. Ebben a rendszerben az MNB által készített inflációs előrejelzés játssza a közbülső cél szerepét. A rövid, 3 hónapos futamidejű pénzpiaci (elsősorban az állampapír-piaci) kamatok képezik az MNB operatív célját, melyet 2 hetes irányadó kamatával képes befolyásolni. Az MNB korlátozza az egynapos bankközi ügyletek kamatszintjének eltérését az irányadó kamatszinttől, e mechanizmus vizsgálatához lásd Erhart (2004). Ebben a rendszerben a különféle monetáris statisztikai adatok – a monetáris pénzügyi intézmények mérlegei, a monetáris bázis, a különféle pénzmennyiségek, továbbá a háztartásokkal, illetve a nem pénzügyi vállalatokkal szemben alkalmazott kamatok stb. – a monetáris politika indikátorai közé tartoznak. Mivel a végső, illetve a közbülső célokra vonatkozó információk a szükségesnél ritkábban (negyedévente) állnak rendelkezésre, kulcsfontosságú a várható gazdasági folyamatok és így a monetáris politika végső, illetve közbülső céljait jellemző adatok várható alakulásának előrejelzése. Ezen előrejelzések alapjául szolgálnak az indikátorok (lásd MNB [2002]).

A kamatstatisztikából gyűjtött adatok lehetővé teszik annak vizsgálatát, hogy a jegybanki kamatláb

változása milyen változásokat vált ki azokban a kamatlábakban, melyekkel a piaci szereplők – például a háztartások, illetve a nem pénzügyi vállalatok – szembesülnek. A folyamat gyorsaságának és terjedelmének ismerete alapvető fontosságú a monetáris politika gazdaságra gyakorolt hatásának megértéséhez. A kamatlábakban bekövetkezett változások befolyásolják a tőkeköltséget, és így meghatározzák a befektetési döntéseket, illetve a jelen és a jövőbeni fogyasztás közötti választást. A kamatstatisztika használatával lehetővé válik a szélesebb értelemben vett pénzmennyiség megtérülési rátájának összehasonlítása az alternatív eszközök megtérülési rátáival. Ebből lehet következtetni a monetáris és a nem monetáris eszközök közötti váltásokra, továbbá elemezni a szektorok kamatbevételeit és kamatkiadásait és ezen keresztül a jövedelmüket.

A kamatstatisztika segítséget nyújt a monetáris szektor strukturális változásainak, valamint pénzügyi stabilitásának elemzéséhez. A kamatadatok ismeretében elemezhető a hitelintézetek kamatkülönbözete, ezáltal jövedelmezősége is, és feltérképezhetők a pénzügyi rendszer stabilitását veszélyeztető jelenségek is. (Lásd Horváth–Krekó–Naszódi [2004] és MNB [2005].)

A hazai felhasználók mellett az MNB különböző nemzetközi szervezetek részére is rendszeresen, általában havi gyakorisággal, szolgáltat monetáris statisztikai adatokat, így

- az Európai Központi Bank (EKB),
 - az Európai Unió Statisztikai Hivatala (EUROSTAT),
 - a Nemzetközi Valutaalap (IMF),
 - a Nemzetközi Fizetések Bankja (BIS),
 - a Gazdasági Együttműködés és Fejlesztés Szervezete (OECD)
- száma.

1. táblázat

A kamatstatisztika felhasználási módjai

	Az elemzés típusa						
	Monetáris transzmisszió				Monetáris elemzés		Pénzügyi stabilitás
	Kamatcsatorna			Hitelcsatorna			
	Kamat-transzmisszió	Helyettesítési hatás	Jövedelmi hatás	Külső finanszírozási prémium	Pénzkereslet	Hitelkereslet-szektor	A bankversenyképessége, jövedelmezősége
A hó végi állományokra vonatkozó kamatadatok			X		X	X	X
Az új szerződésekre vonatkozó kamatadatok	X	X		X	X	X	X

II. Statisztikai alapfogalmak

II.1. Mérlegstatisztika

Az adatok nemzetközi összehasonlíthatóságának biztosítása érdekében az MNB egységes, nemzetközileg elfogadott fogalmakat, osztályozásokat és összeállítási eljárásokat alkalmaz. Mint-hogy Magyarország az Európai Unió tagja, és a belépés során kötelezettséget vállalt arra, hogy csatlakozik az eurozónához, a szabványok között elsőbbséget élveznek az EKB-nak a monetáris pénzügyi intézmények konszolidált mérlegére, illetve a kamatstatisztikára vonatkozó rendeletei, (lásd EKB [2001a], EKB [2001b]), továbbá az azok kiegészítéséül szolgáló kézikönyv, illetve útmutató (lásd EKB [2003a], EKB [2003b]). Az EKB-előírások mellett a szabványok további forrása a Nemzetközi Valutaalap módszertana (lásd IMF [2000]), továbbá a nemzeti számlák rendszerének két alapidokumentuma, az SNA 1993 (lásd UN [1993]), és az ESA 1995 (lásd EURO-STAT [2002]). Az összes szabvány és előírás egyöntetűen a nemzeti számviteli szabályok alapján összeállított információk használatát tétel-kezi fel. Ugyanúgy, mint a legtöbb ország esetében, a szabványokban használt elvek és meghatározások és a nemzeti számviteli szabályok (lásd Szmt. [2000], Szkr. [2000], Mnbkr. [2000]) között egyes esetekben nem lehet megteremteni az összhangot. Ennek következtében a monetáris statisztika és az előírások között sajátos, kisebb eltérések keletkeznek.¹ Ezzel a megszorítással kimondható, hogy a monetáris statisztikai meghatározások tartalmilag és elnevezésüket tekintve is összhangban vannak a nemzetközi szabványokkal és a Központi Statisztikai Hivatal által használt meghatározásokkal.

II.1.1. Belföldi és külföldi gazdasági egységek

Egy intézmény akkor tekinthető gazdasági egységnek, ha saját jogon rendelkezhet javakkal (eszközökkel), lehetnek tartozásai (forrásai), gazdasági tevékenységet folytathat, és gazdasági műveleteket (a továbbiakban tranzakciókat) végezhet, illetve szerződéses viszonyba léphet más gazdasági egységekkel. Fő típusaik – gazdaságstatisztikai szempontból – a gazdasági társaságok, azaz a vállalatok, a jogi személyiséggel nem rendelkező vállalkozások (az ún. kvázivállalatok), az állami szervezetek, valamint a nem nyereség-érdekelt (a továbbiakban nonprofit) intézmények. A magánszemélyek által alkotott gazdasági egységek a háztartások.

Valamely gazdasági szereplő belföldinek tekintendő, ha a szereplő valamely magyarországi gazdasági területről tartósan folytat gazdasági tevékenységet. A gazdasági egységek telephely szerinti meghatározásának alapja a gazdasági érdek helye és nem a jogi vagy nemzeti hovatartozás.

A statisztikában belföldinek minősül minden természetes és nem természetes személy, akinek vagy amelynek közvetlen gazdasági érdeke elsődlegesen Magyarország gazdasági területéhez kapcsolódik. A meghatározásból következik, hogy belföldinek minősül az a gazdasági egység, amely valamely gazdasági tevékenységet tartósan – egy évnél hosszabb ideig – végez az ország gazdasági területén. Természetes személy esetében az, aki az adott ország gazdasági területén legalább

¹ Lásd például a repo típusú ügyletek kezelését (20. oldal).

egy éven keresztül tartózkodik, illetve szándékai szerint tartózkodni kíván². A gazdasági terület nem tartalmazza az idegen államoknak és nemzetközi szervezeteknek az adott államba beékelte területét (a kormányzati, diplomáciai, katonai stb. képviseleteket, illetve a kormányzati szintű kereskedelmi, kulturális képviseleteket), jóllehet ezek földrajzilag az ország közigazgatási határain belül találhatók. Más szavakkal belföldinek számítanak azok a gazdasági egységek, amelyeknek állandó lakhelye, telephelye, termelése stb. Magyarország gazdasági területén van – így például a kizárólag külföldi partnerekkel ügyleteket végző, de magyarországi helyszínen termelői, kereskedelmi vagy pénzügyi tevékenységet végző vámszabad területi társaságok³ (offshore cégek) is.

Azok a gazdasági egységek, amelyek nem elégitik ki a fenti feltételeket, külföldinek vagy nem rezidensnek minősülnek.

II.1.2. Gazdasági szektorok és alszektorok

A makrogazdasági statisztika a nemzetgazdaság gazdasági szereplőit gazdasági céljaik, működésük, tevékenységük jellege szerint csoportosítja, szektorokba és alszektorokba sorolja. Az egyes gazdasági egységek szektorba sorolásához mindig fő tevékenységük szolgál alapul, annak ellenére, hogy emellett többféle, eltérő jellegű tevékenységet is végeznek. A gazdaság legfontosabb szereplői az üzleti haszon érdekében termelő vagy szolgáltató tevékenységet folytató vállalatok. A pénzügyi folyamatokban játszott meghatározó szerepükre tekintettel, a statisztika a vállalatok csoportján belül a pénzügyi tevékenységgel foglalkozó gazdasági egységeket külön szektorba sorolja. Így

külön szektort alkotnak a pénzügyi és a nem pénzügyi vállalatok. Az MNB statisztikai közleményeiben a szektorok és alszektorok megnevezése után feltüntetjük a csoport SNA 1993 szerinti kódját is, pl. Nem pénzügyi vállalatok (S.11). Néhány esetben előfordulhat, hogy a publikációban megjelenő csoportosítás eltér az itt leírtaktól. Az ilyen esetekben az SNA-kódok kombinációjával vagy egyéb magyarázattal írjuk le az adott csoport tartalmát.

A fő tevékenységként pénzügyi közvetítést végző, vagy a pénzügyi közvetítést elősegítő szolgáltatásokat nyújtó vállalatok alkotják a **Pénzügyi vállalatok (S.12)** szektorát. A szektor magában foglalja a monetáris pénzügyi intézmények közül a Magyar Nemzeti Bankot, továbbá a hitelintézeteket, a biztosítókat, az egészség- és nyugdíjpénztárakat, a befektetési vállalkozásokat, továbbá a pénzügyi közvetítést elősegítő egyéb intézményeket.

A **Monetáris pénzügyi intézmények (S.121+S.122) (MPI)** csoportját a központi bank és az egyéb monetáris pénzügyi intézmények együttesen alkotják. A monetáris pénzügyi intézmények bizonyos tartozásai – elsősorban az általuk kibocsátott készpénz, a számlapénz és a náluk elhelyezett betétek – alkotják a nemzetgazdaság pénzállományait. A fentiekre tekintettel ezeket pénzteremtő szektoroknak nevezzük.

A **Központi bank (S.121)** alszektorát Magyarországon egyetlen intézmény, a Magyar Nemzeti Bank, a magyar gazdaság központi bankja alkotja. Szektor-elnevezésként az MNB rövidítést is gyakran használjuk a publikációkban. Külön alszektorként való megjelenítését a monetáris folyamatok irányításában játszott meghatározó szerepe indokolja.

Elsősorban a betétgyűjtő pénzügyi intézmények alkotják az **Egyéb monetáris pénzügyi intézmények (S.122)** szektorát. Az „egyéb” jelző a Köz-

² Kivéve a tanulmányokat folytatókat, illetve a gyógykezelésben részesülőket.

³ Az uniós csatlakozás következtében 2006. január 1-jével megszűnik a formális offshore státus és a vele járó adókedvezmények.

ponti bankon (S.121) kívüli monetáris pénzügyi intézményekre utal. A betétgyűjtő pénzügyi intézmények közé a hitelintézeti törvény szerinti bankok, szakosított hitelintézetek és szövetkezeti hitelintézetek tartoznak, valamint a külföldi hitelintézetek magyarországi fióktelepei. Tevékenységükre jellemző, hogy a nyilvánosságtól betétet fogadnak el és hitelt nyújtanak. Ezáltal részesei a pénzteremtési folyamatnak. A betétgyűjtő pénzügyi intézmények mellett az Egyéb monetáris pénzügyi intézmények (S.122) szektorába tartoznak a bankbetétek közeli helyettesítőinek minősülő, azokhoz nagyon hasonlóan viselkedő tartozásokat – befektetési jegyeket – kibocsátó pénzpiaci alapok is. A befektetési alapok statisztikai szempontból akkor minősülnek pénzpiaci alapnak, ha befektetési jegyeik a bankbetétek helyettesítőjének tekinthetők. Ezt a feltételt a statisztika a következőképpen határozza meg: a befektetési alap nagyrészt (85%-ot meghaladó mértékben) pénzpiaci eszközökbe, bankbetétbe, egyéb átruházható, egy évnél rövidebb átlagos hátralévő futamidejű, hitelviszonyt megtestesítő értékpapírokba, vagy más pénzpiaci alapok jegyeibe fektet, továbbá hozama a pénzpiaci eszközökhöz közeli. További feltétel, hogy a befektetési jegyek likviditási szempontból is hasonlítsanak a betétekre:

- jelentős költség nélkül azonnal visszaválthatók vagy felhasználhatók legyenek, és
- rendelkezzenek rendszeresen meghatározott értékkel (árfolyammal).

A Befektetésialap-kezelők Magyarországi Szövetsége (BAMOSZ) is használ „pénzpiaci alap” besorolást (lásd pl. www.bamosz.hu), amely a befektetési alapok prospektusaiban is gyakran megtalálható. Bár a statisztikai követelmények szigorúbbak a BAMOSZ által használt meghatározásnál, a gyakorlatban az eltérés nem jelentős.

Pénzteremtő szerepükre tekintettel a monetáris statisztika szempontjából különös jelentőséggel

bírnak a hitelintézetek, ezért külön ismertetjük az újonnan alapított, illetve tevékenységüket valamilyen okból megszüntető hitelintézetek besorolására vonatkozó szabályokat. A magyar gazdasági társaságokra vonatkozó szabályok szerint a gazdasági társaság a cégbíróság által a cégjegyzékbe való bejegyzéssel, a bejegyzés napjával jön létre. Ha a gazdasági társaság létrejöttéhez alapítási engedély szükséges, a cégbírósági bejelentést az engedély kézhezvételétől számított harminc napon belül kell teljesíteni. A hitelintézeti törvény szerint (lásd Htv. [1996]) a hitelintézet alapításához és működésének megkezdéséhez a Pénzügyi Szervezetek Állami Felügyeletének (PSZÁF) engedélye szükséges. Az engedélyeztetés két lépésben történik. Az első lépés az alapítási engedély megszerzése, amelynek birtokában csak a banküzem kialakítását szolgáló tevékenységek folytathatók, azaz pénzügyi szolgáltatások üzletszerű nyújtása (pl. betétek gyűjtése) még nem. Az alapítási engedély birtokában a hitelintézet megkezdheti a banküzem kialakítását, és fél éven belül működési engedélyért kell folyamodnia a PSZÁF-hoz. A PSZÁF megvizsgálja, hogy a működési engedély kiadásának törvényben rögzített feltételei teljesülnek-e, és dönt a működési engedély megadásáról. A működési engedély birtokában a hitelintézet elkezdheti üzleti tevékenységét.

A cégbírósági bejegyzés időpontjától a PSZÁF által kiadott működési engedély megszerzéséig a hitelintézetek a monetáris statisztikában a nem pénzügyi vállalatok szektorába tartoznak. A hitelintézetek az engedély kiadásakor átkerülnek az egyéb monetáris pénzügyi intézmények szektorába, mert a működési engedély birtokában kezdhetik meg a betétek gyűjtését és a hitelek nyújtását. A felszámolás alatt lévő hitelintézetek a működési engedély visszavonásakor átkerülnek a nem pénzügyi vállalatok szektorába, mivel ezután már nem végezhetnek betétgyűjtést, és nem nyújthat-

nak hitelek, azaz már nem töltik be pénzügyi közvetítői tevékenységüket. A felszámolás alatt álló hitelintézeteknél elhelyezett betétek a felszámolás kezdetétől lejárttá válnak, és a továbbiakban nem betéteknek, hanem lejárt követelésnek tekintendők. (A felszámolás kezdetétől számítva már nem kamatoznak, átutalások nem teljesíthetők róluk, a betét tulajdonosa nem rendelkezik szabadon vele stb.) A felszámolás alatt lévő hitelintézet mérlegében az általa nyújtott hitelek pénzügyi követelésnek minősülnek.

Az *Egyéb pénzügyi közvetítők* (S.123), a *Pénzügyi kiegészítő tevékenységet végzők* (S.124) és a *Biztosítók, nyugdíjpénztárak* (S.125) alszektorok elemei alkotják az **Egyéb pénzügyi vállalatok (S.123+S.124+S.125)** szektorát. Az „egyéb” jelző a monetáris pénzügyi intézményeken kívüli pénzügyi vállalatokra utal.

A pénzügyi vállalkozások jelentős része, a befektetési alapok⁴, a befektetésialap-kezelő társaságok, a kockázattőke-társaságok és -alapok, valamint a befektetési vállalkozások közül az értékpapír-befektetési társaságok és az értékpapír-kereskedők alkotják az **Egyéb pénzügyi közvetítők (S.123)** alszektorát. Ezek a vállalkozások olyan pénzügyi közvetítők, amelyek fő tevékenységként jelentős mennyiségű, a betétekhez képest kevésbé likvid forrást gyűjtenek, amelyet kihelyeznek a pénz- és tőkepiacon. Az „egyéb” jelző a biztosítók és a különféle pénztárakon (pl. egészség- és nyugdíjpénztárakon) kívüli pénzügyi intézményekre utal.

A biztosítótársaságok, a biztosítási egyesületek, a magánnyugdíjpénztárak, az önkéntes kölcsönös nyugdíj-, egészség- és önszegélyező pénztárak alkotják a **Biztosítók és nyugdíjpénztárak (S.125)** alszektorát. Ezek az intézmények az Egyéb pénzügyi közvetítők (S.123) alszektorának tagjaitól eltérően általában olyan kötelezettségeket vállalnak,

amelyek igen hosszú (10 évnél hosszabb) lejáratúak.

A befektetési vállalkozások közül az értékpapír-bizományosok, a tőzsdék, a betétbiztosítási, intézményvédelmi és befektetésvédelmi alapok alkotják a **Pénzügyi kiegészítő tevékenységet végzők (S.124)** alszektorát. Tevékenységük valamilyen pénzügyi közvetítési tevékenységhez szorosan kapcsolódó kiegészítő szolgáltatás nyújtása. A kiegészítő jelleget az mutatja, hogy az általuk támogatott pénzügyi tevékenység nem jelenik meg a mérlegükben. Így például az értékpapír-bizományos mérlege nem tartalmazza az általa kezelt értékpapírokat. Ezek a pénzügyi intézmények fő tevékenységként a pénzügyi közvetítés biztonságát, hatékony működését biztosítják. Elvileg ide kellene sorolni a hazai elszámolóházat, a KELER Rt.-t is, azonban a KELER hitelintézeti jogosítvánnyal is rendelkezik, így a statisztika az *Egyéb monetáris pénzügyi intézmények* közé sorolja.

A fő tevékenységként piaci értékesítésre szánt javakat előállító, vagy nem pénzügyi szolgáltatásokat nyújtó gazdasági szervezetek alkotják a **Nem pénzügyi vállalatok (S.11)** szektorát. Gazdálkodási forma szerint – a pénzügyi szolgáltatást nyújtók kivételével – ide tartoznak:

- a jogi személyiségű gazdasági társaságok (egyesülés, közös vállalat, kft., rt.), kivéve egyes állami tulajdonban lévő és költségvetési funkciókat ellátó vállalatokat, melyek a *Központi kormányzat* (S.1311) részét képezik (lásd ott);
- a szövetkezetek (a szövetkezeti hitelintézetek kivételével);
- egyéb jogi személyiségű vállalkozások;
- jogi személyiség nélküli társas vállalkozások (kkt., bt., pjt., társasház stb.);
- a gazdasági szervezeteket segítő és azok által finanszírozott nonprofit intézmények, valamint

⁴ A pénzpiaci alapok kivételével.

- a cégbírósági bejegyzés időpontjától a működési engedély megszerzéséig az újonnan alapított hitelintézetek és a felszámolás alatt lévő hitelintézetek.

A főként kötelezően fizetett hozzájárulásokból (adókból, járulékokból stb.) fenntartott nem piaci termelői, szolgáltatói tevékenységet végző szervezetek, gazdasági egységek alkotják az **Államháztartás (S.13)** szektorát. Az államháztartás a *Központi kormányzat* (S.1311), a *Helyi önkormányzatok* (S.1313) és a *Társadalombiztosítási alapok* (S.1314) alszektoraira tagozódik.

A központi államigazgatás és annak intézményei, valamint az állami vagyon kezelésével, egyes nem piaci termelő tevékenységgel vagy szolgáltatással, a jövedelmek újraelosztásával foglalkozó, a központi kormányzat tulajdonában levő vállalatok alkotják a **Központi kormányzat (S.1311)** alszektorát. A nem piaci jelző az ingyen, vagy a piaci árnál lényegesen alacsonyabb ár alkalmazása mellett végzett tevékenységre utal. A fentiek értelmében a Központi kormányzat (S.1311) alszektorába tartoznak többek között a Magyar Államkincstár, az Állami Privatizációs és Vagyonkezelő Rt., az Államadósság Kezelő Központ, a Nemzeti Autópálya Rt., a Magyar Rádió Rt. és a Magyar Televízió Rt. is.

A **Helyi önkormányzatok (S.1313)** alszektorát a megyei és a települési önkormányzatok és azok intézményei, valamint a helyi kisebbségi önkormányzatok és azok intézményei alkotják. Ide soroljuk a helyi önkormányzatok finanszírozásával és felügyeletével működő nonprofit intézményeket is.

A Nyugdíjbiztosítási Alap, az Egészségbiztosítási Alap, valamint ezek intézményei alkotják a **Társadalombiztosítási alapok (S.1314)** alszektorát. Ezek az intézmények üzemeltetik a kötelező, állami egészség- és nyugdíjbiztosítási rendszert.

A természetes személyekből, illetve azok csoportjaiból áll a **Háztartások (S.14)** szektora. Mivel a sze-

mélyes és gazdasági jellegű tevékenység és fogyasztás nem különböztethető meg, ebbe a szektorba soroljuk a természetes személyeket vagy csoportjukat abban az esetben is, ha végeznek üzleti tevékenységet is. Ennek megfelelően ide sorolandók a vállalkozói igazolvánnyal rendelkező egyéni vállalkozók mellett a mezőgazdasági őstermelők, mezőgazdasági kistermelők, kisiparosok, magánkereskedők, továbbá a családi gazdaságok is.

A szakszervezetek, a munkavállalói érdek-képviselői szervezetek, a politikai pártok, az egyházak, az egyházi intézmények, a különféle civil szervezetek, egyesületek és alapítványok jelentős része alkotja a **Háztartásokat segítő nonprofit intézmények (S.15)** szektorát. Ebbe a körbe tartoznak általában azok a nonprofit szervezetek, amelyek elsősorban a háztartásoktól kapják forrásaikat, vagy nincsenek sem az állam, sem a gazdálkodó szervezetek irányítása alatt. Ezek az intézmények ingyen, vagy a piaci árnál lényegesen alacsonyabb áron bocsátanak árukat vagy szolgáltatásokat a háztartások vagy a társadalom rendelkezésére. Ide tartoznak a hegyközségek és gazdakörök is.

A nonprofit intézmények közül csak a háztartásokat segítő nonprofit intézmények alkotnak külön szektort. A többi nonprofit intézmény abba a szektorba tartozik, amelybe az azt irányító és finanszírozó intézmény. Így például azok a nonprofit szervezetek, amelyeket az államháztartás intézményei finanszíroznak és irányítanak, a központi kormányzatba vagy a helyi önkormányzatokhoz kerülnek.

A statisztika a **Külföld, vagy Nem rezidensek (S.2)** körébe sorol minden olyan gazdasági egységet, amelyre nem teljesülnek a belföldi besorolás feltételei.

Az Európai Központi Bank feladata a monetáris politika vitele – az eurozóna egészére. A monetáris statisztika akkor szolgálja ki megfelelő módon az EKB ezen tevékenységét, ha be tudja mutatni az eurozónát alkotó országok együttesét a gazdasági

szektorok szerinti szabványos bontásban. Mivel az eurozóna mérlegstatisztikája a tagországok statisztikáinak konszolidálásával áll elő, a tagországok esetében szükség van a többi eurozónabeli ország és az egyéb külföld külön szektorként való megjelenítésére is. Ennek megfelelően a magyar monetáris statisztika egyes esetekben a külföld szektoránál is alkalmaz a belföldéhez hasonló megbontásokat.

Az **eurozónát** Ausztria, Belgium, Finnország, Franciaország, Görögország, Hollandia, Írország, Luxemburg, Németország, Olaszország, Portugália, Spanyolország alkotja. Nem tagja az eurozónának Dánia, az Egyesült Királyság és Svédország, továbbá az unióhoz 2004-ben csatlakozott további 10 tagország (Ciprus, Csehország, Észtország, Lengyelország, Lettország, Litvánia, Magyarország, Málta, Szlovákia, Szlovénia).

Az eurozóna monetáris pénzügyi intézményeinek szektora az alábbi alszektorokra bomlik:

- Központi bank szektor, amelynek részét képezi az Európai Központi Bank és az eurozóna tagországainak központi bankjai. Az Európai Központi Bank és az eurozóna tagországok központi bankjai együttesének hivatalos neve: Eurorendszer.
- Az eurozóna tartalékolási kötelezettség alá tartozó egyéb monetáris pénzügyi intézményei.
- Az eurozóna tartalékolási kötelezettség alá nem tartozó egyéb monetáris pénzügyi intézményei.

Az Európai Központi Bank és az összes uniós tagország központi bankjainak együttese a Központi Bankok Európai Rendszere (KBER).

Az államháztartás szektora négy alszektorra bomlik az eurozóna tagországainak esetében:

- központi kormányzat,
- tagállami vagy tartományi kormányzatok,
- helyi önkormányzatok,
- társadalombiztosítási alapok.

Az **Egyéb külföld** szektorát az eurozóna tagországain kívüli összes külföldi ország, valamint a nemzetközi intézmények alkotják – ideértve az EKB-n kívül az Európai Unió intézményeit is. Az MNB az egyéb külföldnél a következő bontást alkalmazza:

- bankok,
- nem bankok,
- államháztartás (ide sorolandók a fent említett nemzetközi intézmények is),
- egyéb szektorok.

II.1.3. Nemzetgazdasági ágazatok

A mérlegstatisztikai adatközlések egyes esetekben a gazdasági szektoroktól eltérő bontásban is bemutatnak egyes adatokat. A nem pénzügyi vállalatok esetében ilyen a gazdasági ágazatok, azaz a tevékenység típusa szerinti besorolás, melynek alapjául a KSH által meghatározott Gazdasági Tevékenységek Egységes Ágazati Osztályozási Rendszere (TEÁOR) szolgál.

II.1.4. Instrumentumok

A készpénzt, hitelt, betétet, tárgyi eszközt stb. azáltalában a monetáris mérlegekben szereplő követelések, illetve kötelezettségek fajtáit **instrumentumoknak** nevezzük. **Pénzügyi instrumentumoknak** nevezzük azokat a követeléseket, illetve kötelezettségeket, amelyek egyúttal valamely másik gazdasági egység kötelezettségét illetve követelését képezik.⁵ A többi mérlegtételt **nem pénzügyi instrumentumnak** nevezzük.

Fajta szerinti részletezésben a pénzügyi instrumentumok a következők.

A **készpénz** állományát a nemzeti és a külföldi valutakészlet alkotja.

⁵ Sajátos kivételt alkot a monetáris arany és az SDR, amelyekre nem érvényes a fenti meghatározás. Ennek ellenére a pénzügyi instrumentumok közé soroljuk őket, mert a többi pénzügyi instrumentumhoz hasonlóan viselkednek, így monetárisarany-, illetve SDR-követelés formájában is megjelenhetnek a jegybanki mérlegekben.

- **Nemzeti valutakészlet:** A belföldi monetáris pénzügyi intézmények által kibocsátott, forgalomban lévő bankjegyek és érmék.
- **Külföldi valutakészlet:** A külföldi monetáris pénzügyi intézmények által kibocsátott és belföldiek által birtokolt, forgalomban lévő bankjegyek és érmék.
- A **betét** a betételhelyezőnek valamely monetáris pénzügyi intézménnyel szemben fennálló követelése, amelyet át nem ruházható dokumentum igazol.
- A monetáris mérlegek esetében – eltérően a pénzügyi számláktól – nem szükségszerű a gazdasági kapcsolatban álló gazdasági szereplők mérlegeinek esetében az eszköz- és forrástételek, illetve a forrás- és eszköztételek kölcsönös megfeleltetése, így a pénzügyi számláktól eltérően a monetáris statisztika a kapott betétek közé sorolja a felvett hitelek és az (óvadéki) repoügyletekből származó kötelezettségeket, míg a hitelek közé számítja a monetáris pénzügyi intézmények által elhelyezett betéteket és a valódi penziós ügyletekből eredő követeléseket.

A magyar számviteli gyakorlat szerint:

- A **penziós (elhelyezési) ügyletek** olyan ügyletek, amelyekben a penzióba adó fél mérlegében szereplő, tulajdonában lévő pénzügyi eszközöket⁶ ruház át a másik félre, olyan megállapodás mellett, hogy ugyanezeket a pénzügyi eszközöket a megállapodásban rögzítettek szerinti későbbi időpontig, meghatározott áron visszaszármaztatja az a), illetve a b) pontban foglaltak szerint a penzióba adónak.
 - a) A **valódi penziós (elhelyezési) ügylet** olyan penziós ügylet, amelyben legalább az egyik fél hitelintézet, és amelyben a penzió átvevője kötelezi magát, hogy a pénzügyi eszközöket egy meghatározott vagy a penzióba adó által meg-

határozandó időpontban visszaadja, továbbá a penzióba adó szerződéses kikötésekkel a pénzügyi eszközök feletti ellenőrzési jogokat fenntartja. A valódi penziós ügylet kölcsönügyletként kerül elszámolásra, az ügylet tárgyát képező eszköz a penzióba adó könyveiben marad, az eladási és a visszavásárlási ár különbözete kamatnak minősül.

b) A **nem valódi penziós (elhelyezési) ügylet** olyan penziós ügylet, amelyben a felek megállapodásától függően, a penzió átvevője saját döntése (jogosultsága) alapján egy előre rögzített időpontban (időpontig), vagy az általa megállapított későbbi időpontban vagy egy, a későbbiekben bekövetkező feltétel beállta esetén, annak időpontjában az eladási áron, vagy a felek által meghatározott más áron visszaadja, a penzióba adó pedig visszaveszi a penzió tárgyát. A nem valódi penziós ügyleteket a pénzügyi eszközök adásvételére vonatkozó általános szabályok szerint számolják el.

A statisztika a betéteken belül megkülönbözteti a látra szóló és a folyószámlabetéteket, továbbá a lekötött betéteket és a repoügyletekből származó forrásokat.

- **Látra szóló és folyószámlabetét:** A folyószámlabetét a folyószámlán kialakult pozitív egyenleg, amely pénzre azonnal beváltható, illetve csekkel, bankutalvánnyal, és más hasonló módon számottevő korlátozások, szankciók nélkül beváltható. Látra szólónak nevezünk egy betétet akkor, ha a betétszerződésben a futamidő nincs rögzítve, és az elhelyezett összeg kamatvesztés nélkül azonnal hozzáférhető, például készpénzre váltható. Emellett a látra szóló betétek közé soroljuk a nem folyószámlához kapcsolódó lekötetlen betéteket, valamint az egy munkanapra lekötött betéteket is. Az általános szabály alól

⁶ A valuta, a deviza és a saját kibocsátású, hitelviszonyt megtestesítő értékpapír, illetve saját kibocsátású, tulajdoni részesedést jelentő befektetés kivételével.

azonban vannak kivételek: vannak olyan lejárat nélküli betétek (pl. megtakarítási számlák), melyeket általában azért helyeznek el a hitelintézetknél, hogy ott egy évnél hosszabb ideig tartassák. Ezeket a betéteket – annak ellenére, hogy bármikor kamatveszteség nélkül felvehetők – a látra szóló betétek helyett a lekötött betétek közé soroljuk.

- **Lekötött betét**nek nevezzük az egy munkanapnál hosszabb időre lekötött, rögzített futamidővel rendelkező betéteket. A futamidő lejárta előtt az elhelyezett összeg kamatveszteség nélkül nem váltható át készpénzre. Ide soroljuk az olyan konstrukciókat is, amelyeknél fennáll az előzetes felmondás melletti korábbi visszaváltás lehetősége. A két éven túli lekötésű betétek tartalmazhatnak nyugdíj-előtakarékossági számlákat is.
- **Repoügylet** minden olyan megállapodás, amely értékpapír tulajdonjogának átruházásáról rendelkezik a szerződéskötéssel egyidejűleg meghatározott vagy meghatározandó jövőbeli időpontban történő visszavásárlási kötelezettség mellett, előre meghatározott visszavásárlási áron. A repoügyletek jellegzetessége, hogy gazdasági értelemben az értékpapír piaci kockázata, a tartási nyereség, veszteség, a kamatbevétel az eladónál marad – még a tulajdonjog esetleges „teljes körű átruházása” esetében is. A repoügyletek közé tartoznak a következő ismert ügylettípusok: a szállítós repo, óvadéki repo, eladási és visszavásárlási megállapodások (sale and buy back agreements) és az értékpapír-kölcsönzés.
 - A szállítós repoügyletek esetében a vevő az ügylet tárgyát képező értékpapírt megszerzi és azzal szabadon rendelkezhet az ügylet futamideje alatt. A magyar számviteli szabályok szerint (a nemzetközi gyakorlattól eltérően), a szállítós repo elszámolása a pénzügyi eszközök adásvételére vonatkozó általános szabályok szerint történik, az ezekből eredő követelések

és kötelezettségek állománya a mérlegen kívüli tételek között szerepel.

- Az óvadéki repoügyletek során a szállítós repoügyletekhez leírtak nem következnek be, az eladó csak óvadékként köteles zárolni a futamidő alatt az értékpapírt a vevő javára. Az óvadéki repoügyletet kölcsönügyletként számolják el, az ügylet tárgyát képező eszköz a penzióba adó könyveiben marad, az eladási és a visszavásárlási ár különbözete kamatnak minősül.
- Az eladási és visszavásárlási (sale and buy back) megállapodások gazdasági tartalma megegyezik a szállítós repoügyletekével, mindössze annyi a különbség, hogy itt az eladásról és a visszavásárlásról külön szerződés rendelkezik. Az elszámolási módszer is megegyezik a szállítós repoügyletnél leírtakkal.
- Az értékpapír-kölcsönzési ügyletek esetében meghatározott díj ellenében a bérbeadó értékpapírokat ad át a bérlőnek azzal, hogy a bérlő azokat (vagy azokhoz hasonlókat) egy meghatározott időpontban, vagy felszólításra visszaadja. A bérlő fedezetként készpénzt vagy értékpapírt helyez el a bérbeadónál. A magyar számviteli szabályok szerint az értékpapír-kölcsönzési ügyleteket a résztvevők a halasztott fizetéssel történő eladás szabályai szerint számolják el. (A kölcsönadott, illetve kölcsönvett értékpapírok miatt hitelként kimutatott értékpapír-követelések, illetve -kötelezettségek, a kapott, illetve átadott óvadék miatt betétként kimutatott kötelezettségek, illetve hitelként kimutatott követelések keletkeznek.)

A **hitel** olyan át nem ruházható pénzkövetelés, amelyet a hitelező az adósnak közvetlenül nyújtott, és amelyet át nem ruházható dokumentum igazol. A monetáris mérlegekben (az eszköz oldalon) a szokásos pénzkölcsönzésen túl a hitelek közé tartoznak:

- a hitelintézeteknél elhelyezett betétek,
- a pénzügyi lízingből, faktoringból származó követelések,
- a lejárt, de még le nem írt hitelek,
- a megvásárolt követelések,
- a függővé nem tett, de esedékes ki nem fizetett kamatkövetelések,
- az olyan hitelviszonyt megtestesítő értékpapírok, amelyek nem forgathatók és a másodlagos piacon sem lehet kereskedni velük (például a váltókövetelések),
- a forgatható hitelek – e hitelek igazolására olyan (kisszámú) forgatható dokumentumot bocsátanak ki, amellyel általában csak időnként kereskednek,
- a hitel formájában nyújtott alárendelt kölcsöntőke,
- a valódi penziós ügyletekből származó követelések.

A mérlegekben megjelenő **hiteltípusok** a következők:

- A **folyószámlahitel** a folyószámlán kialakult negatív egyenleg (overdraft). Azok a kártyahitelek is itt szerepelnek, amelyeknél a bank kamatmentes periódust biztosít.
- A **fogyasztási hitelek** a háztartásoknak a mindennapi élet szokásos használati tárgyainak megvásárlásához, javíttatásához, illetve szolgáltatások igénybevételeéhez nyújtott kölcsönök (például áruvásárlási, gépjármű-vásárlási, személyi hitel). A fogyasztási hitelek között szerepelnek a szabad felhasználású hitelek, valamint azok a hitelkártya-konstrukciók is, ahol a bank nem biztosít kamatmentes periódust, és a kártya csak a hitelhez történő hozzáférést biztosítja. (A Széchenyi-kártyához kapcsolódó hitelek az egyéb hitelek között szerepelnek, minthogy azokat vállalkozási célra használják.)
- A **lakáscélú hitelek** közé soroljuk mind a támogatott, kedvezményes, mind a piaci feltételekkel nyújtott lakáscélú (építési, lakásvásárlási, ingat-

lanvásárlási, lakásfelújítási, lakásbővítési) hiteleket, valamint a lakáscseréhez nyújtott piaci kamatozású (áthidaló) hiteleket – tekintet nélkül arra, hogy azokat a hitelintézet jelzálogfedezet mellett vagy anélkül nyújtotta. Az üdülő vagy garázs építésére, vásárlására nyújtott hitelek is lakáscélúnak tekintendők. A nem lakáscélú ingatlanvásárlási hitelek az egyéb hitelek között szerepelnek – akkor is, ha lakásra vagy egyéb ingatlanra bejegyzett jelzálogfedezet áll mögöttük.

- Az **egyéb hitelek** közé sorolandó minden, a fenti kategóriákba nem tartozó hitel. Így ide tartoznak többek között az eseti hitelek, a Széchenyi-kártyához kapcsolódó hitelek, az értékpapír vásárlására nyújtott hitelek. Az eseti hitel alkalmi jellegű, a hitelfelvevő átmeneti likviditási problémáinak megoldására szolgáló rövid lejáratú hitel.

Tartalmát tekintve a hitel kategória nem egyezik meg az EKB által „credit” elnevezés alatt publikált állományokkal, mert az a monetáris pénzügyi intézmények tulajdonában lévő hitelviszonyt megtestesítő értékpapírok állományát is magában foglalja. A hitelek az EKB-publikációkban „loan” elnevezéssel szerepelnek.

Hitelviszonyt megtestesítő értékpapírnak (vagy nem részvény típusú értékpapírnak) minősül minden olyan értékpapír, amelyben a kibocsátó (az adós) arra kötelezi magát, hogy meghatározott pénzt, pénzügyi instrumentumot vagy más gazdasági értékkel bíró dolgot az értékpapír birtokosának (általában a hitelezőnek) a megjelölt időben és módon átad. A hitelviszonyt megtestesítő értékpapírok meghatározó tulajdonsága, hogy nem biztosítanak tulajdonjogot a kibocsátó intézményben az értékpapír tulajdonosa számára.

Ide tartoznak: államkötvény, kincstárjegy, kötvény, közraktárjegy, letéti jegy, jelzáloglevél, értékpapír formájában nyújtott alárendelt kölcsöntőke, értékpapírosított hitel stb. Az értékpapírosított hitel igazolására – a forgatható hitellel szemben – nagy-

számú, szabványos formájú (pl. azonos névértékű) értékpapír szolgál, amellyel a másodlagos piacon kereskedni lehet.

A nem forgatható értékpapírok a monetáris statisztikában a hitelek között szerepelnek. Azok az értékpapírok minősülnek nem forgathatónak, amelyek átruházása korlátozott vagy nehézségekbe ütközik, tehát például jogszabály tiltja eladásukat vagy szervezett piac hiányában nehéz eladni őket. A magyar statisztikai gyakorlatban a zárt körű és az átváltoztatható kötvényeket tekintjük nem forgathatónak.

Pénzpiaci alapok befektetési jegyei: Itt csak statisztikai meghatározás szerinti, azaz az egyéb monetáris intézmények szektorába tartozó pénzpiaci alapok által kibocsátott befektetési jegyek találhatók meg.

Részvények és egyéb részesedések: a részvény tulajdonjogot, tagsági jogot megtestesítő értékpapír, amely részesedésre jogosít a részvénytársasági formában működő, értékpapírt kibocsátó vállalkozás felosztható tiszta nyereségéből (osztalék), a társaság felszámolása esetén pedig az összes hitelezői igény kielégítése után a társaság maradék értékéből. A tulajdonosi részesedések (üzletrészek) a nem részvénytársasági formában működő vállalkozások által vállalt pénzügyi kötelezettségek, amelyek a részvényekhez hasonló tulajdonosi jogokat biztosítanak a tulajdonosnak. A befektetési jegyek, a befektetési alapok passzívái is ebbe a kategóriába tartoznak. Befektetési jegynek minősül a tőkepiaci törvény szerint a befektetési alap nevében, sorozatban kibocsátott vagyoni és egyéb jogokat biztosító, átruházható értékpapír (lásd Tpt. [2001]). A monetáris mérlegekben a számviteli törvény rendelkezéseitől eltérően az összes (nem pénzpiaci alap által kibocsátott) befektetési jegyet a részvények és egyéb részesedések között mutatjuk ki.

Monetáris arany és különleges lehívási jogok

(SDR): A monetáris aranyat kizárólag a jegybank (vagy az állam) által, a nemzetközi tartalék részeként birtokolt aranykészlet alkotja. Az egyéb célú aranykészletet a statisztika a nem pénzügyi eszközök köré sorolja, hiszen ugyanolyan, mint bármilyen egyéb áru- vagy anyagkészlet. A Nemzetközi Valutaalap (IMF) által kibocsátott különleges lehívási jogok olyan pénzügyi eszközök, melyeknek birtokosa feltétel nélkül jogosult más IMF-tagországoknál azt devizára vagy egyéb tartalékeszközzé váltani.

Saját tőke és tartalékok között jelenik meg (a forrásoldalon) a részvénytőke, a tartalékok (eredménytartalék, céltartalékok) és a tárgyévi eredmény.

A **nem pénzügyi instrumentumok** a monetáris statisztikában a tárgyi eszközök és immateriális javak, továbbá az egyéb eszközök, illetve egyéb források között jelennek meg.

A **tárgyi eszközök és immateriális javak** nem pénzügyi instrumentumok, így közöttük szerepelnek a befektetett nem pénzügyi eszközök (pl. föld, épületek), a berendezések, szoftverek stb.

Az **egyéb eszközök**, illetve **egyéb források** között szerepelnek pénzügyi és nem pénzügyi instrumentumok is. Ide azok az eszköz, illetve forrás oldali tételek tartoznak, amelyek módszertani okok miatt nem szerepelnek máshol. Az előbbieket között szerepelnek az aktív, illetve a passzív időbeli elhatárolások, a mérleg részét képező, pozitív, illetve negatív értékű pénzügyi derivatívák⁷, az úton lévő tételek stb.

A monetáris statisztika a különféle pénzügyi instrumentumokat **eredeti lejáratuk** alapján részletezi. Az eredeti lejárat (kibocsátáskori futamidő) a pénzügyi instrumentum azon kötött „élettartamát” jelenti, amelynek letelte előtt az nem váltható visz-sza

⁷ Derivatíva: olyan pénzügyi instrumentum, amelynek értékét egy másik pénzügyi instrumentum, áru értéke vagy egyéb mutatószám határozza meg.

(pl. kibocsátott értékpapírok), vagy csak valamely hátrányos szerződéses feltétellel (pl. a járó, de nem esedékes kamat elvesztése árán a betétek és a felvett hitelek egyes típusai esetén). A magyar monetáris statisztikában a számvitelből ismert rövid (egy évnél nem hosszabb) lejárati, illetve hosszú lejárati mellett fontos a kétéves lejárati határ, mivel a két évnél hosszabb lekötésű instrumentumok statisztikai értelemben befektetési célúnak tekinthetők. Így a hitelintézetek két évnél hosszabb lejárati forrásai nem is tartalékkötelesek.

II.1.5. Aggregált és konszolidált mérleg

A monetáris statisztikában megkülönböztetünk aggregált, illetve konszolidált mérleget, aszerint, hogy a csoportot alkotó gazdasági egységek közötti ügyleteket bruttó, illetve nettó módon jelenítjük meg. Ennek megfelelően egy-egy csoport (szektor vagy alszektor) aggregált mérlege úgy áll elő, hogy a csoport tagjainak a partnerekkel szembeni (külső) és a csoporthoz tartozó partnerekkel szembeni (belső) kapcsolatait egyaránt összegezzük. Az egyéb monetáris pénzügyi intézmények aggregált mérlege esetében például a bankközi ügyletek megjelennek eszköz- és forrásoldalon is.

A konszolidált mérleg előállításánál során a csoportnak a külső szereplőkkel szembeni pozícióit a fentiekhez hasonlóan összesítjük, míg a csoport tagjai közötti ügyleteket páronként töröljük. A monetáris pénzügyi intézmények konszolidált mérlege esetében ez azt jelenti, hogy a mérlegből eltávolítjuk a monetáris pénzügyi intézmények szektorának bármely két tagja közötti ügyletek tételeit, eszköz- és forrásoldalon egyaránt. Ez vonatkozik mind az MNB és valamelyik hitelintézet, mind pedig az egyéb monetáris pénzügyi intézmények alszektorának bármely két tagja közti pozíciókra is. Ugyanakkor fontos szem előtt tartani, hogy a fentiek csak az egyazon ügyletnek a két partner mérlegében (el-

lentétes oldalon) megjelenő adatára vonatkoznak. A pénzügyi statisztika egyik fontos alapelve szerint ugyanis a mérlegek összeállítását bruttó adatok alapján kell elvégezni. Amennyiben például valamely hitelintézet egyik betétese hitelt is felvesz ugyanattól a hitelintézettől, akkor mind a betét, mind pedig a hitel teljes értékben jelenik meg.

II.1.6. Pénzmennyiségek és a monetáris bázis

A pénz négy fő funkciója (lásd például IMF [2000]):

- fizetőeszköz – lehetővé teszi áruk, szolgáltatások, pénzügyi és nem pénzügyi eszközök csere nélküli megszerzését;
- értékőrző – a vagyon megőrzésének eszköze;
- értékmérő – az áruk, szolgáltatások, pénzügyi és nem pénzügyi eszközök árának meghatározására szolgál;
- a késleltetett fizetés eszköze – lehetővé teszi a jelen és jövőbeli érték összehasonlítását.

A forgalomban lévő pénz mennyiségének mérésére az ún. pénzmennyiségi kategóriákat vagy mutatószámokat használjuk, melyekbe a pénzügyi eszközök bizonyos típusai tartoznak. Az egyes pénzmennyiségi kategóriák meghatározásakor a különféle pénzügyi eszközök besorolása annak függvényében történik, hogy azokkal milyen tranzakciós költséggel és milyen széleskörűen lehet fizetést teljesíteni, és hogy milyen mértékben őrzik meg az értéküket. Összefoglalva, hogy milyen mértékben látják el a pénz fent részletezett funkcióit. A legszűkebb részhalmazt alkotják azok a pénzügyi eszközök, melyekkel a leggyorsabban, a legalacsonyabb tranzakciós költséggel és korlátozás nélkül lehet fizetést teljesíteni. Ilyenek a készpénz, azaz a bankjegyek és érmék, valamint azok a számlák, amelyekről közvetlenül lehetséges kifizetéseket teljesíteni. A tágabb pénzkategóriák az

előbbieket mellett a monetáris pénzügyi intézmények kevésbé likvid tartozásait, tehát a fizetésre közvetlenül nem használható pénzügyi eszközöket (a lekötött betéteket és bizonyos értékpapírokat) is tartalmazzák a rájuk jellemző tranzakciós költségek, lejáratuk és kockázatosságuk függvényében. A szűkebb pénzmennyiségek rövid távon viszonylag nagy ingadozást mutathatnak, a különböző hitelintézeti források közötti átrendeződés miatt a hosszabb távú összefüggések elemzésére alkalmasak.

A pénzmennyiségek definíciójának további fontos eleme annak meghatározása, hogy mely gazdasági szektorok követelése, illetve tartozásai kerülnek be a pénzmennyiség-kategóriákba, azaz milyen az egyes szektorok pénzhez való viszonya. Ebből a szempontból a szektorokat három nagy csoportba soroljuk.

A pénzteremtő szektorok tagjai azon gazdasági szereplők, amelyeknek bizonyos tartozásai alkotják a nemzetgazdaság pénzállományait. Ide tartozik a jegybank, továbbá a hitelintézetek és a külföldi hitelintézetek magyarországi fióktelepei, melyek a nyilvánosságtól betétet fogadnak el és hiteleket nyújtanak, ezáltal számlapénzt teremtenek, továbbá a pénzpiaci alapok, melyeknek befektetési jegyei a bankbetétek közeli helyettesítőinek tekinthetők. Összefoglalva, a monetáris pénzügyi intézmények (MPI) szektorába tartozó intézmények adják a pénzteremtő szektorokat, és konszolidált mérlegük bizonyos forrásoldali tételei alkotják a pénzmennyiségeket.

A pénztartó szektorok tagjai által a monetáris pénzügyi intézményeknél elhelyezett betétek, illetve bizonyos további, azokkal szembeni követelések alkotják a különféle pénzmennyiségi mutatószámokat. Ide tartozik – a pénzsemleges szektorokat, azaz a központi kormányzatot és a külföldet leszámítva – a monetáris pénzügyi intézményeken kívüli valamennyi szektor, azaz a nem pénzügyi

vállalatok, az egyéb pénzügyi vállalatok, a helyi önkormányzatok, a háztartások, valamint a háztartásokat segítő nonprofit intézmények.

Pénzsemleges szektornak minősül a központi kormányzat és a külföld, melyek (a belföldi valuta szempontjából) nem vesznek részt a pénzteremtésben. Betétek és a monetáris pénzügyi intézményekkel szembeni követeléseik az olyan makrogazdasági tényezőkre, mint a kamatlábak, árfolyamok vagy például a gazdasági konjunktúra a többi belföldi szektortól eltérően vagy egyáltalán nem reagálnak.

A pénzhez való viszonyt, valamint a szektorok ebből a szempontból vett hierarchiáját összehasonlítva Magyarország és az euróövezet monetáris mérlegei közötti eltérést mutatja be a 2. sz. táblázat. Az eurozóna tagországainak mérlegeiben az eurozónán belüli, de külföldön pénztartó (illetve pénzteremtő) szektorok is részét képezik az eurozóna pénztartó (illetve pénzteremtő) szektorának.

A jegybank által kibocsátott készpénz és a hitelintézetek bizonyos, a jegybanknál vezetett, nem lekötött bankszámlái, azaz a jegybankmérleg bizonyos forrásoldali tételei alkotják a monetáris bázist. A monetáris bázis nem tartozik a pénzmennyiségek közé, hiszen a pénztartó szektorok mellett az egyéb monetáris pénzügyi intézmények követeléseit is tartalmazza. Monetáris jelentősége abban áll, hogy bizonyos pénzügyi elemzésekben az ún. pénzmultiplikációs folyamat alapjaként állománynak változásai nagymértékben befolyásolják a pénzmennyiségek alakulását, ezért szokás a monetáris bázist „nagy erejű pénznek” is nevezni.

II.1.7. Értékelési elvek

A tartozások és követelések egységes értékelése érdekében az állományok és tranzakciók értékelésénél az általános szabály szerint a pénzügyi sta-

2. táblázat

A hazai szektorbontás összehasonlítása az eurozóna szektorbontásával

	Magyarország		Eurozóna		
Pénzteremtő szektorok	MNB (S.121)	Pénzügyi vállalatok (S.12)	Központi bank (S.121)		Pénzügyi vállalatok (S.12)
	Egyéb monetáris pénzügyi intézmények (S.122)		Egyéb monetáris pénzügyi intézmények (S.122)		
Egyéb pénzügyi közvetítők (S.123)	Egyéb pénzügyi közvetítők (S.123)				
Pénzügyi kiegészítő tevékenységet végzők (S.124)	Pénzügyi kiegészítő tevékenységet végzők (S.124)				
Biztosítók és nyugdíjpénztárak (S.125)	Biztosítók és nyugdíjpénztárak (S.125)				
Nem pénzügyi vállalatok (S.11)			Nem pénzügyi vállalatok (S.11)		
Háztartások (S.14)			Háztartások (S.14)		
Háztartásokat segítő nonprofit intézmények (S.15)		Háztartásokat segítő nonprofit intézmények (S.15)			
Pénzsemleges szektor	Központi kormányzat (S.1311)	Államháztartás (S.13)	Központi kormányzat (S.1311)		Államháztartás (S.13)
Pénztartó szektorok	–		Tagállami, illetve tartományi kormányzat (S.1312)		
	Helyi önkormányzatok (S.1313)		Helyi önkormányzatok (S.1313)		
	Társadalombiztosítási alapok (S.1314)		Társadalombiztosítási alapok (S.1314)		
Pénzsemleges szektor	Az eurozóna tagországai	Külföld (S.2)	–		–
	Egyéb külföld		Eurozónán kívüli EU-tagországok (S.211)	Az Európai Unió eurozónán kívüli része (S.21)	Külföld (S.2)
			EU-intézmények (S.212)		
			Európai Unión kívüli országok és nemzetközi szervezetek (S.22)		

tisztika a piaci értéket használja. Ez abban az esetben érvényesül, ha a számviteli szabályok azt megengedik, illetve a piaci érték rendelkezésre áll (például másodlagos piac megléte esetén) vagy jól becsülhető. A hitelek és betétek esetében a piaci érték helyett a névérték szerepel.

A magyar monetáris statisztikában a többi pénzügyi eszköz és kötelezettség a bruttó elszámolás

elve alapján, nettó értéken jelenik meg. Az adatok tartalmára, értékelésére stb. vonatkozóan – egyes kivételektől eltekintve – a számviteli törvény (lásd Szmt. [2000]), a hitelintézetek és a pénzügyi vállalkozások éves beszámolókéészítési és könyvvezetési kötelezettségének sajátosságairól szóló kormányrendelet (lásd Szkr. [2000]), és a Magyar Nemzeti Bank éves beszámolókéészítési és könyv-

vezetési kötelezettségének sajátosságairól szóló kormányrendelet (lásd Mnbkr. [2000]) az irányadó. Ez konkrétan azon monetáris pénzügyi intézmények esetében, amelyek valós értékelés szerinti könyvvizetést alkalmaznak, nettó piaci értéken, míg a többi esetben nettó könyv szerinti értéken való megjelenítést jelent, elsősorban az eszközoldali értékpapírok esetében.

Az egyes instrumentumok értékelési szabályai

A deviza- és valutakészletek, valamint a külföldi pénznemre szóló követelések és kötelezettségek hó végi állományai a Magyar Nemzeti Bank által közölt, a hó utolsó napján érvényes hivatalos deviza középárfolyamon forintra átszámított értéken szerepelnek a statisztikákban. Az MNB által nem jegyzett külföldi pénznemre szóló követelések, kötelezettségek, deviza- és valutakészletek valamely országos napilapnak a világ valutáinak árfolyamára közzétett, a hó utolsó napján érvényes középárfolyamon, ennek hiányában a hitelintézetek által a legutolsó hónapban alkalmazott átlagos középárfolyamon forintra átszámított értéken szerepelnek.

Betétek: könyv szerinti értéken szerepelnek, és nem tartalmazzák az elhatárolt (felhalmozott, de nem tőkésített) kamattartozásokat.

Hitelek: könyv szerinti bruttó értéken szerepelnek, azaz nincsenek csökkentve az értékvesztéssel⁸, és csak az esedékes, de nem kiegyenlített és függővé nem tett kamatköveteléseket tartalmazzák.

Hitelviszonyt megtestesítő értékpapírok: Az eszközoldalon az értékpapírok értékvesztéssel csökkentett vagy értékelési különbözettel módosított értéken szerepelnek (felhalmozott kamatok nélkül). Forrásoldalon a kamatozó értékpapírok név-

értéken, a diszkontjellegű értékpapírok diszkontértéken kerülnek be a mérlegekbe.

A felgyűlt, de ki nem egyenlített kamatok a hitelek és betétek valamint a hitelviszonyt megtestesítő értékpapírok esetében is az egyéb tételek között jelennek meg⁹.

Részvények és vagyoni érdekeltségek: 2001 májusától nettó értéken, értékvesztéssel csökkentve, 2001 áprilisáig bekerülési értéken szerepelnek.

II.1.8. Állományváltozások és tranzakciók

A folyamatok nyomon követésének biztosítása érdekében a statisztikában alapvető követelmény az adatok lehetőség szerint homogén tartalmú idősorok formájában történő bemutatása.

A monetáris mérlegek állományi táblái ún. állapot-idősorok, hiszen az adatszolgáltatók mérlegadatainak időszak végi állományát tükrözik. Ezzel szemben más idősorok adatai vonatkozhatnak egy-egy időintervallumra – például hónapra, évre – ezek a tartamidősorok. Az eredménykimutatás adatai, az egy-egy időszak során végrehajtott tranzakciók összege vagy két időszak végi állományi adat különbsége tartamidősort alkot.

A mérleg állományi adatainak változásait egyrészt a gazdasági műveletek – statisztikai kifejezéssel tranzakciók – okozzák, azaz (a pénzügyi instrumentumok esetében) a különböző gazdasági egy-és kétféle között a pénzügyi eszközök vagy források létrehozására, megszüntetésére, átadására vonatkozó kölcsönös megállapodások eredményezik. Az állományváltozások tranzakción kívüli részét az eszközök ártértekkelődése, valamint egyéb változások okozzák.

⁸ A 2000. év végéig a céltartalékkal.

⁹ A magyar monetáris statisztika ezzel az EKB előírásait követi, és eltér a pénzügyiszámla-statisztikától, amely a kamatfelhatárolásokat az eredeti instrumentum állományában, azaz a hitelek és betétek részeként szerepelteti. Az eltérés indoka, hogy ezáltal a hitelekhez és betétekhez tartozó tranzakciók között csak a tényleges hitelnyújtások, illetve betételhelyezések jelennek meg, és a kamatszámolások nem.

Az eszközök átértékelődése (eszköztartási nyereség, illetve veszteség) az eszközök árában bekövetkezett változások hatásának következménye. Az átértékelődés tovább bontható, egyrészt az eszköz eredeti devizában mért árának változására, másrészt a devizaárfolyamok változásából adódó hatására.

Az eszközök egyéb volumenváltozása a szokásostól eltérő, nem várt okok miatt következik be. Ilyenek lehetnek:

- az eszközök tranzakcióként el nem számolt megjelenése vagy megszűnése (pl. katasztrófa, goodwill),
- az eszközök és kötelezettségek változásai kivételes, nem várható események miatt (pl. jogszabályi, társadalmi változások, hitelleírások),
- SDR elhelyezése és visszavonása (az IMF kezdeményezésére),
- a statisztikai osztályozás, a szerkezet és egyéb statisztikai módszertan változása.

A tranzakciók meghatározhatók közvetlenül, a gazdasági szereplők által a tárgy hónapban végrehajtott tranzakciók megfigyelése útján. A tranzakciók számszerűsítése gyakran nehézségekbe ütközik, ezért a fenti módszer helyett a pénzügyi statisztikában általában a közvetett (vagy mérleg-) módszert alkalmazzák. A mérlegmódszer alkalmazása azt jelenti, hogy a tranzakciók megfigyelése helyett az ár- és árfolyamváltozásokat, valamint az egyéb állományváltozásokat követjük nyomon. A tranzakció ekkor a következő képlet szerint számítható:

$$F_t = (S_t - S_{t-1}) - C_t - V_t - E_t$$

ahol:

F_t = a tranzakció a t-edik időszakban (nettó összeg, az állománynövelő és -csökkentő tranzakciók eredője);

S_{t-1} = az időszak eleji (nyitó) állomány;

S_t = az időszak végi (záró) állomány;

C_t = egyéb volumenváltozás a t-edik időszakban;

V_t = a piaci ár változásából és hitelleírásból adódó állományváltozás a t-edik időszakban;

E_t = árfolyamváltozásból adódó állományváltozás a t-edik időszakban;

t = az időszak sorszáma.

Az MNB a monetáris statisztikai publikációkban jelenleg nem közöl tranzakciós adatokat, publikálásukat 2006-ban tervezzük.

II.1.9. Szezonális igazítás, rövid bázisú indexek

Egy gazdasági tevékenységet jellemző számadatok sorozatát időornak nevezzük, ha annak elemeit rendszeres időközönként (havonta, negyedévenként stb.) időben konzisztens mérési módszerrel úgy készítik, hogy a bemutatott mennyiség tartalmát tekintve is konzisztens marad. Az idősorok e tulajdonsága szolgál az időbeli változások nyomon követésének, az időbeli összehasonlításnak alapjául. Az adatok növekedésének, csökkenésének jellemzésére összehasonlító mérőszámokat – növekedési indexeket – állítunk elő.

A gazdasági adatokat igen gyakran befolyásolják torzító tényezők. Ezek közé tartoznak az idősorokban megtalálható éven belüli, többé-kevésbé rendszeres – szezonális – ingadozások, melyek a gazdasági tevékenységnek a természeti viszonyokból, az év adott szakaszától való függéséből, a ledolgozott munkanapok számának változásából fakadnak.

Az éves gyakoriságú szezonális ingadozások kiszűrésének legegyszerűbb módjaként adódik az éves indexek használata, azaz az adott időszak (például hónap) adatának az előző év megfelelő időszaki adatához való viszonyítása. Az éves indexek számítása igen egyszerű, azonban nem elég pontos és gyors, hiszen meghatározása folytán

képtelen az egy éven belüli hatások megjelenítésére. Ez konkrétan például úgy jelentkezik, hogy amennyiben az előző év megfelelő adata valamilyen okból a szokásosnál alacsonyabb volt és az aktuális adat a szokásos, „normális” értéket veszi fel, akkor az aktuális index egy évvel később, immár indokolatlanul magas lesz.

Annak érdekében, hogy a növekedési index gyorsan jelezze a változásokat, és kizárólag a legutolsó időszakban bekövetkezett hatásokat tartalmazza, az aktuális adatot a megelőzővel kell összevetni. A szezonális változások eltávolításának eredményeképp olyan idősorokat kapunk, amelyekben a szomszédos időszakok adatai jobban összehasonlíthatók, és így lehetségessé válik a legutóbbi eseményeket „azonnal” tükröző, helyes információt hordozó havi indexek előállítása.

A szezonális jelenségre jellegzetes példa a pénzmennyiségi mutatószámok évről évre ismétlődő megugrása decemberben, amely az év végi kifizetések, prémiumok hatására következik be (lásd a 4. ábrát). Ha a változást az egyszerűen számított rövid bázisú index alapján ítélnénk meg, azaz a decemberi pénzmennyiségi adatot az előzőhöz, a novemberihez viszonyítanánk, akkor – tévesen – az általában kevésbé ingadozó, mérsékelt növekedési ütem hirtelen megugrására következtethetnénk.

A szezonális igazítás során a különféle összetevőket úgy határozzuk meg, hogy azok összege vagy szorzata adja vissza az eredeti adatokat tartalmazó idősort. A hosszú távú (több éven keresztül ható) változások közül a tartósakat trendnek nevezzük, általában ideértve az évesnél hosszabb ingadozásokat is. A számítási modell által nem magyarázott „véletlen” komponens, „zajnak” nevezzük. A szezonális tényező kiszámítása során külön eljárás-

ban szokták kiszűrni az évről évre eltérő mértékben jelentkező naptári hatásokat, így például a húsvéti ünnepek vagy általában a munkanapok számának hatásait. A szezonálisan igazított adat, idősor csak a trendet, a ciklikust, – valamint a zajt – tartalmazza. Amennyiben az idősor alakulásában ez a véletlen komponens fontos szerepet játszik, az elemzésnél gyakran eltávolítjuk azt is, azaz a simább trendadatokat használjuk az indexszámításhoz.

Képlettel (a szezonális összetevők multiplikatív formában történő meghatározása esetén):

$$X_t = T_t \cdot S_t \cdot E_t \quad (1)$$

ahol:

X_t = a kiugró értékektől és a naptári hatásoktól megtisztított idősor értéke a t-edik időszakban;

T_t = a trend és ciklus összetevő együttes értéke a t-edik időszakban;

S_t = a szezonális összetevő értéke a t-edik időszakban;

E_t = a véletlen összetevő, a zaj értéke a t-edik időszakban;

t = az időszak sorszáma.

A szezonális hatások mellett további, rendszeren kívüli hatásokat is megkülönböztetünk. További, nagyobb méretű, egyedi és „a rendszeren kívüli” hatások a trend és az aktuális szezonális hatás alapján várt értéktől is eltéríthetik az adatokat. Ezeket az idősorokon mutatkozó egyszeri hatásokat kiugrásoknak¹⁰ nevezzük. A kiugrások típusai: az egyszeri kiugrások, a lecsengő kiugrások, valamint a szintváltások (lásd például az 1. és 2. ábrát).

A pénzmennyiségek növekedési indexeinek előállítása során az MNB ezt az utóbbi eljárást alkalmazza (a trend és ciklus idősorra egyszerűen

¹⁰ Angol terminológia szerint: „outlier”-eknek.

trendként hivatkozva), azaz ún. trendadatokból számított – évesített – egyhavi rövid bázisú indexet publikál:

$$I_t = (T_t/T_{t-1})^{12}$$

Ahol

I_t = az X_t változó éves növekedési indexe a t-edik hónapban – lásd az 1 sz. képletet;

T_t = az X_t változó trendjének értéke a t-edik hónapban;

t = az idő (hónap).

Az évesített index olyan éves változásnak felel meg, amikor egy éven keresztül minden hónapban változatlanul az adott havi index valósul meg. Az évesítésre, azaz havi adatok esetén 12-dik, negyedéves adatok esetén 4-dik hatványra való emelésre kommunikációs okokból van szükség. Megszoktuk ugyanis, hogy a változás mértékét éves szinten értelmezzük. (Lásd például éves kamatláb, gazdasági növekedés, infláció stb.)

A számítási eljárás kiküszöbölhetetlen sajátossága, hogy az új bejövő adatok függvényében a régebbi szezonálisan tisztított adatok is módosul-

nak, továbbá, hogy nem additív, azaz két idősor összegének szezonálisan igazított idősora nem egyezik meg szükségképp a két igazított idősor összegével.

A probléma kezelésének egyik módját **direkt igazítás**nak nevezik. Ekkor a komponensek és az aggregált adatok szezonális igazítását párhuzamosan, egymástól függetlenül végzik. Az **indirekt igazítás** során csak az összetevőket igazítják, és az aggregátum szezonális igazításának a szezonálisan igazított komponensek összegét tekintik. Az indirekt igazítás előnye, hogy a szezonálisan igazított adatok „összeadhatók”, azonban az eredmény nem optimális, azaz az indirekt módon igazított aggregált idősort újabb szezonális igazításnak alávetve, az eljárás bizonyos maradék szezonalitást képes azonosítani. A **vegyes igazítás** alkalmazásakor a direkt és indirekt igazításból adódó eltéréseket valamilyen szempont szerint szétosztjuk az összetevők között.

A számítások elvégzéséhez az MNB a TRAMO/SEATS eljárást használja, amely egy optimális matematikai modell illesztésével határozza meg a szezonális összetevőket.

II.2. Kamatstatisztika

A kamatstatisztikában a hitelintézetek által a fő pénztartó szektorokkal (a háztartásokkal¹¹, illetve a nem pénzügyi vállalatokkal) szemben alkalmazott átlagos betéti és hitelkamatokat mutatja be. Az átlagkamatlábakat kétféle súlyozással is bemutatja:

- a mérlegstatisztikában közzétett állományokkal, amely a fennálló hitelek, illetve betétek összegét jellemzi, illetve
- az utolsó időszak (hónap) fejleményeinek bemutatása céljából az új szerződések értékével súlyozva.

Új szerződés minden olyan új pénzügyi jellegű megállapodás az adatszolgáltató és a nem pénzügyi vállalatok, illetve a háztartások között, amely elsőként határozza meg a betétek, illetve a hitelek kamatlábát, vagy a meglévő hitel- és betétmegállapodásokat (lejárat, kamatfeltételek) az ügyfél közreműködésével módosítja. Nem tekintjük új szerződésnek az ügyfél közreműködése nélküli automatikus meghosszabbítást (prolongációt), átírást, valamint a fix kamatozású konstrukciók átalakítását változó kamatozásúvá (vagy fordítva), amennyiben ezt az átalakulást a felek már az eredeti szerződésben rögzítették. A lekötött betétek esetében a pótlólagos befizetések is új szerződésnek minősülnek.

A hitelek új szerződéseit aszerint soroljuk be, hogy a kamatot mennyi időre rögzítették előre, azaz a **kamatfixálási időszak** hossza szerint.

Egy konstrukciót abban az esetben tekintünk **változó kamatozásúnak**, ha a szerződésben a hitelintézet fenntartja magának a jogot, hogy a futamidő alatt a kamatlábat egyoldalúan, előre nem ismert módon megváltoztassa. Változó kamatozásúak például az olyan hitelek, ahol a kamatlábat vala-

mely piaci változóhoz – például a BUBOR-hoz – kötik.

A **szerződéses kamatláb** az ügyféllel kötött szerződésben meghatározott éves kamatláb. Támogatott konstrukciók esetén az ügyfélkamatláb és a kamattámogatás együtt tekintendő szerződéses kamatlábnak. A magyar piacon az államilag támogatott lakáshitelek képezik a legfőbb példát a támogatott konstrukciókra, amelyek keretében a hitelt nyújtó hitelintézet a piacinál alacsonyabb kamatláb mellett nyújt lakáscélú hitelt az erre vonatkozó kormányrendelet által meghatározott esetekben. Ugyanakkor a hitelintézet ezen hitelek nyújtásakor is megfelelő piaci jövedelmet realizálhat, mert elmentételezésképpen a központi költségvetés a piacinál olcsóbb költségek mellett juttatja a forrásokhoz a hitelintézetet, vagy pedig pótolja a kieső kamatbevételt.

A kamatstatisztikai adatok között a szerződéses kamatláb mellett minden instrumentumra vonatkozóan megtalálható az úgynevezett évesített kamatláb is. Az **évesített kamatláb** számításának célja, hogy a különböző lejáratú, illetve kamatfizetési periódusú konstrukciók kamatlábai összehasonlíthatók legyenek. Tartalmát tekintve az évesített kamatláb a betéti oldalon megegyezik az egységesített betéti kamatláb mutatóval (EBKM), hitel oldalon pedig a teljes hiteldíjmutatóéval (THM) – amennyiben nincsenek a kamatfizetésen kívül egyéb költségek. A 41/1997. (III. 5.) kormányrendelet kötelezővé teszi a hitelintézetek számára az ún. teljes hiteldíjmutató (THM) közlését a három hónapnál hosszabb lejáratú fogyasztási és a lakáscélú hitelekre. A teljes hiteldíjmutató megmutatja, hogy mekkora lenne az éves kamatlába az

¹¹ A kamatstatisztikai adatgyűjtésekben a háztartásokba beleértjük a háztartásokat segítő nonprofit intézményeket is.

adott hitelnek abban az esetben, ha a bank minden egyéb általa felszámított költséget (például bírálati díjat, rendelkezésreállási díjat stb.) kamat formájában szedne be az ügyféltől. Tartalma szerint a fentiek felel meg a betétek esetén az EBKM.

Az évesített kamatláb számításának alapját a szerződéses kamatláb képezi. A szerződéses és az évesített kamatláb abban az esetben egyezik meg, ha csak évente egyszer van kamatmegállapítás. Minthogy szerződés szerinti kamatmegállapításra általában egy éven belül többször kerül sor, az évesített kamatláb általában meghaladja a szerződéses kamatlábat. Létezik azonban olyan konstrukció is, ahol a kamatmegállapítás egy évnél ritkábban történik, ekkor az évesített kamatláb kisebb, mint a szerződéses kamatláb. Az egy évnél ritkább kamat-megállapítású konstrukciók annyira ritkán fordulnak elő, hogy a publikált átlagos kamatlábak esetében egy adott konstrukció évesített kamatlába minden esetben meghaladja a szerződéses kamatlábat.

A **kamattőkésítés és a tőketörlesztés** viszonyára a következő fő esetek különböztethetők meg:

a) A kamattőkésítés és a tőketörlesztés szabályos időközönként történik.

- A kamattőkésítés és a tőketörlesztés is azonos időközönként történik, rendszerességük megegyezik.
- A kamattőkésítés gyakoribb, mint a tőketörlesztés. (Ide tartozik az az eset is, amikor a tőketörlesztés csak a futamidő végén egy összegben történik.)
- A tőketörlesztés gyakoribb, mint a kamattőkésítés.

b) A kamattőkésítés és a tőketörlesztés nem szabályos időközönként történik.

Az évesített kamatláb meghatározása a következő két összefüggés használatával történik:

$$\sum_{k=1}^m \frac{A_k}{(1+i)^{t_k}} = \sum_{k'=1}^{m'} \frac{A'_{k'}}{(1+i)^{t'_{k'}}} \quad (2)$$

A képlet akkor is alkalmazható, ha a hitelt egy részletben veszik igénybe, illetve egyszerre helyezik el a betétet. Ilyenkor a képlet bal oldalán az elhelyezett betétösszeg, illetve a felvett hitel összege található.

Itt:

A'_k : a k sorszámú hitelfolyósítás, illetve betételhelyezés összege,

$A'_{k'}$: a k' sorszámú törlesztőrészlet összege, illetve a betét-visszafizetés összege (kamatokkal növelve),

m: a hitelfolyósítások, betételhelyezések száma,

m': a törlesztőrészletek, betét-visszafizetések száma,

t_k : a k-adik hitelfolyósítás, betételhelyezés években vagy töredékévekben kifejezett időpontja,

$t'_{k'}$: a k'-edik törlesztőrészlet, betét-visszafizetés években vagy töredékévekben kifejezett időpontja,

i: a kiszámítandó évesített kamatláb századrésze.

Ez a bonyolultabb, jelenérték-számítási képlet minden hitel-, illetve betéti konstrukcióra alkalmazható. A képlet az ügylet kezdő időpontjában keletkező pénzmozgást teszi egyenlővé a későbbi időpontok pénzáramainak jelenértékével. Az évesített kamatláb az a belső megtérülési ráta, ahol a (2) számú egyenlőség két oldalán szereplő pénzáramok jelenértéke megegyezik. Ezt a képletet szabad csak alkalmazni abban az esetben, ha a kamattőkésítés és a tőketörlesztés nem szabályos időközönként történik, illetve a kamattámogatásos konstrukciók évesített kamatlábának meghatározására, amennyiben a kamattámogatás és a kamatmegállapítás periódusa nem esik egybe.

$$X = \left(\frac{r_{sz}}{N} \right)^N - 1 \quad (3)$$

Itt:

X: az évesített kamatláb;

r_{sz} : a szerződésben meghatározott éves kamatláb;

N: az éven belüli kamattőkésítések száma, pl. fél-éves gyakoriságú kamattőkésítés esetén 2, negyedéves gyakoriságú kamatfizetés esetén 4 stb.

Az egyszerűbb képletet csak a hitel- és betéti konstrukciók egy részére szabad alkalmazni. A gyakorlatban – különösen a betéteknél – a kamatmegállapítás rendszerint havonta történik, így a hitelintézetek az évesített kamatláb kiszámítására leggyakrabban ezt a képletet alkalmazzák.

A publikált évesített kamatláb az egyes hitel-, illetve betétszerződésekre vagy hó végi állományokra meghatározott évesített kamatlábak szerződésösszeggel vagy hó végi állománnyal súlyozott átlaga.

A hó végi állományokra vonatkozó évesített kamatlábat a képlet alapján kétféleképpen is meg lehet határozni. Egyrészt úgy, hogy figyelembe vesszük a konstrukció eredeti kezdő időpontját, másrészt pedig, hogy az állomány megfigyelésének időpontját tekintjük kezdő időpontnak, és csak a hátralévő futamidőre számítjuk ki az évesített kamatlábat. Az adatszolgáltatók a második módszert alkalmazzák. Az állományok esetében az évesített kamatláb tehát azt jelenti, hogy az aktuális kamatlábat és a hitel, illetve betét hátralévő futamidejét figyelembe véve mennyi az évesített kamatláb.

A **hitelköltség-mutató** az a megtérülési ráta, amely esetében az igénybe vett hitel összege megegyezik a költségeket¹² is tartalmazó törlesztőrészletek jelenértékével. A hitelköltség-mutató tartalma nagymértékben megegyezik az ún. teljes hiteldíjmutatóval (THM-mel). A kettő közötti különbség oka, hogy a hitelköltség-mutató a bruttó (támogatással növelt) kamatlábra épül, míg a teljes hiteldíjmutató

csak az ügyfélkamatlábra.

A hitelköltség-mutató számítási módjában teljesen megegyezik az évesített kamatlábbal, a két mutató közötti különbséget csak a hitel kamatlábon kívüli költségei jelentik. Ebből következik, hogy egy konstrukció hitelköltség-mutatója mindig nagyobb vagy egyenlő, mint az évesített kamatláb. A két mutató csak akkor egyezhet meg, ha a hitelt semmilyen egyéb költség nem terheli, ez a megoldás a hitelintézetek által saját dolgozóiknak nyújtott hitelek esetében gyakori. Megegyezhet a két mutató azért is, mert a költségelemek a kamatládba épülnek be. A hitelintézetek átlagát tekintve azonban a hitelköltség-mutató minden kategóriánál meghaladja az átlagos évesített kamatlábat.

A statisztika a kamatokat az adatszolgáltatók – és nem az ügyfelek – szempontjából mutatja be. Ez azt jelenti, hogy a publikált szerződéses kamatlábakból nem szűrhető ki olyan információ, hogy a bankokkal kapcsolatba kerülő nem pénzügyi vállalati, illetve háztartási ügyfelek milyen kamatlábakkal szembesülnek. A publikált kamatadatok a hitelintézetek által a betétekre ténylegesen fizetett, illetve a hitelekre ténylegesen megkapott kamatszintjét mutatják. Ez a kamatszint több tekintetben is eltér a hitelintézetek hirdetményeiben található kamatlábaktól. Az államilag támogatott konstrukciók esetében (például támogatott lakáshitelek, a nem pénzügyi vállalati szektornál a START-hitelek) a bruttó, azaz a **kamattámogatással növelt kamatlábat** tartalmazzák az adatok. A kamattámogatásos konstrukciók esetében a „**piaci**” kamatláb meghatározásának módja, hogy az ügyféllel szemben felszámított kamatlábhoz hozzáadjuk az állami kamattámogatás mértékét. Például ha egy konstrukció ügyfélkamatlába 4%, a kamattámogatás mértéke 6%, akkor a statisztikában 10%-os bruttó kamatlábbal számol az MNB.

¹² A hitelekhez kapcsolódó költségelemek közül csak a hitelintézetnek fizetendő költségeket (pl. hitelfolyósítási díj, éves kezelési költség) kell figyelembe venni.

Az államilag támogatott lakáshitelek bruttó kamatlába

A lakáscélú állami támogatásokról szóló kormányrendelet az igénybe vehető kamattámogatások két fajtáját határozza meg, a kiegészítő kamattámogatást és a jelzáloglevéllel finanszírozott hitelek kamattámogatását.

A lakáscélú hitelek esetében a csak eszközoldali kamattámogatásos konstrukcióknál az ügyféllel szemben felszámított kamatlábhoz hozzáadjuk az eszközoldali kamattámogatás mértékét.

A csak forrásoldali, illetve az eszköz- és forrásoldali kamattámogatásos konstrukcióknál a nem jelzálogbankok esetében a kamatkorrekció módja a következő:

- Használt lakás vásárlására nyújtott hiteleknel az ügyféllel szemben felszámított kamatlábhoz hozzá kell adni az ÁKK honlapján a tárgyidőszakra közzétett, a lakáscélú állami támogatásokról szóló 12/2001. (I. 31.) Kormányrendelet 12. § (3) bekezdése szerint irányadó, a hitelszerződésben megállapított kamatfixálás időtartamához legközelebb eső eredeti futamidejű állampapír hozamának 40%-át,
- Új lakás vásárlására nyújtott hitelek esetében pedig az előzőekben meghatározott állampapír hozam 60%-át kell hozzáadni az ügyféllel szemben felszámított kamatlábhoz.

Jelzálog-hitelintézet típusú adatszolgáltató esetében a tárgyhónapban kapott eszköz- és forrásoldali kamattámogatás mértékével kell korrigálni az ügyfélkamatlábat.

Forrásoldali kamattámogatásos konstrukcióknak tekintjük a nem jelzálogbank típusú adatszolgáltatók azon hiteleit is, amelyeket várhatóan átad, illetve elad valamely jelzálogbank adatszolgáltatónak.

A **kedvezményes kamatozású hitelek** kamatlábai korrekció nélkül szerepelnek az átlagkamatokban.

Ilyenek például a hitelintézetek saját dolgozóinak nyújtott kedvezményes kamatozású – akár kamatmentes – hitelek is, vagy a hitelakciók keretében nyújtott hitelek.

A nem folyószámlához kapcsolódó **hitelkeret-szerződések** esetében a szerződéskötés hónapjában jelenik meg a hitelkeret teljes összege, valamint a szerződésben rögzített kamatláb – akkor is, ha az ügyfél a hitelt részletekben veszi igénybe. A hitelekre vonatkozó új szerződések értéke tehát a hitelkeretek teljes összegét tartalmazza. Amennyiben egy meglévő hitelkeret növelésére kerül sor a tárgyhónapban, az új szerződések között csak a hitelkeret-növekmény összege jelenik meg. Léteznek olyan hitelkeret-szerződések is, ahol a szerződéskötés pillanatában még nem állapítható meg, hogy az ügyfél milyen valutában, illetve milyen célra veszi igénybe a hitelt. Ilyen esetben – az általános szabályoktól eltérően – csak a folyósítás hónapjában, és csak a lehívott összeg jelenik meg az új szerződések értékében. A folyószámlához tartozó hitelkeretek nincsenek figyelembe véve az új szerződések között, a folyószámla-hitelek esetében csak az igénybe vett és még fennálló összeg jelenik meg a hó végi állományok között.

A kamatstatisztika a **hitelkártya-konstrukciókat** eltérően kezeli aszerint, hogy biztosítanak-e kamatmentes periódust. A kamatmentes periódus nélküli kártyahitelek esetén a kártya csak a hitelhez történő hozzáférést biztosítja, ezért célja szerint kerül a hitel a megfelelő kategóriába, például a háztartási szektor esetén a fogyasztási vagy az egyéb hitelek közé. A kamatmentes periódust biztosító hitelkártya-konstrukciók adatai a folyószámlahitelek között szerepelnek. Mivel a folyószámlahitelek esetében csak a hó végi állomány megfigyelésére kerül sor, a tárgyhó végén éppen kamatmentes periódusban lévő kártyahitelek az átlagolás során 0%-os kamatlábbal szerepelnek. A folyószámlahi-

telek jelentős részét kitevő kártyahitelek átlagkamatlába ezért nem a meghirdetett magas kamatlábakat mutatja, hanem a kamatmentes periódusban lévő 0%-os kamatlábú és a kamatmentes periódust túllépő esetben a magas kamatlábú hitelek állományokkal súlyozott átlagát.

Az adatszolgáltatói terhek mérséklése céljából az MNB a teljes körű adatszolgáltatás (cenzus) helyett

a mintavételes technikát alkalmazza az **adatszolgáltatói kör** megállapításánál. Az eljárás alapjául egy olyan egylépcsős rétegzett minta szolgál, ahol a rétegek homogének. Ez azt jelenti, hogy a kamatok rétegen belüli szórása nem haladja meg a rétegek közötti szórást, továbbá a mintából származó becslés maximális hibája pedig 95%-os valószínűség mellett nem haladhatja meg a 10 százalékpontot.

II.3. Jegybanki kamatok

A Magyar Nemzeti Bank a jegybanktvényben foglalt felhatalmazás alapján irányadó kamatként jegybanki alapkamatot állapít meg, amelyet a Magyar Közlönyben közzétesz. A jegybanki alapkamat mértéke jelenleg megegyezik a kéthetes futamidejű, jegybanknál elhelyezett betétre fizetett kamatlábbal. A rövid távú pénzügyi kamatlábak kiugróan nagymértékű változásainak elkerülése érdekében a jegybank az egynapos pénzügyi ügyletek kamatlábjára kamatfolyosót állapít meg. A kamatfolyosó jelenleg szimmetrikus a jegybanki alapkamatláb körül, határait az egynapos fedezett hitel és az egynapos betét kamatlába határozza meg. Az egynapos fedezett hitel kamatlába a

jegybanki alapkamatnál jelenleg egy százalékponttal magasabb, míg az egynapos betété egy százalékponttal alacsonyabb.

Az MNB a jegybanki alapkamatláb nagyságához a fentiekén kívül a következő kamatlábakat köti:

- 2 hetes futamidejű jegybanki betét (kamatlába azonos az alapkamattal);
- A jegybanknál elhelyezett kötelező tartalék után fizetett kamatláb a devizaforrások esetén;
- A jegybanknál elhelyezett kötelező tartalék után fizetett kamatláb a forintforrások esetén.
- A jegybanki büntetőkamat legmagasabb mértéke a szerződésben, valamint az egyéb jogszabályokban megállapított kamatokon felül.

II.4. Pénz- és devizapiac

Pénzpiaci ügyletnek nevezzük a bankok treasury-n keresztül más bankokkal legfeljebb egy éves lejáratra kötött azonnali vagy határidős forintügyleteit.

A devizapiaci ügylettípusok és a deviza nyitott pozíció meghatározása

Spotügylet: Eredetileg két banki napos vagy rövidebb lejáratú, rögzített árfolyamon történő deviza-konverzió. A fenti értelmezés, azaz a számviteli törvénynek megfelelő meghatározás ellenére a gyakorlatban ennél hosszabb futamidejű ügylet is előfordul, ami minden egyéb tekintetben megfelel a spot feltételeinek.

Deviza határidős ügylet (forward, termin): Előre meghatározott árfolyamon és időpontban történő deviza-adásvétel, melynek értéknapja 2 banki napon túli. Az ügyletek lejáratakor sor kerülhet a szerződésben rögzített teljes devizaösszegek cseréjére (leszállításos ügyletek), illetve a határidős kötési árfolyam és a lejáratkor aktuális piaci árfolyam közötti különbség elszámolására (eredmény-elszámolások ügyletek).

Opció ügylet megvétele: Opció díj megfizetése ellenében szerzett devizavételi, illetve deviza-eladási jog, egy előre meghatározott másik devizával szemben, előre meghatározott árfolyamon és időpontban vagy időpontig; az opció lehívásáról az ügylet megvásárlója dönt.

Opció ügylet eladása, kiírása: Opció díj megszerzése ellenében vállalt devizavételi, illetve deviza-eladási kötelezettség egy előre meghatározott másik devizával szemben előre meghatározott árfolyamon és időpontban vagy időpontig; az opció lehívásával kapcsolatos döntés az ügylet kiírójától független.

Deviza swapügylet: Két, előre rögzített árfolyamon és időpontokban történő, egymással ellentétes irányú deviza-adásvétel (csere).

Deviza- és kamatcsereügylet (cross currency swap): Két, előre rögzített árfolyamon és időpontokban történő, egymással ellentétes irányú deviza-adásvétel (csere), melyhez a közbenső időszakban kamatcsere társul.

Deviza nyitott pozíció: A különböző (forinttól eltérő) devizanemekben meglévő állományok, követelések, kötelezettségek nettó egyenlege; forintértékük a deviza forintárfolyamától, ennek változásától függ.

Rövid devizapozíció: amikor a forint devizával szembeni erősödése forintban kifejezett eredménynövekedést jelent (a devizaforrás, illetve -kötelezettség meghaladja a devizaeszközt, illetve -követelést).

Hosszú devizapozíció: amikor a forint devizával szembeni gyengülése forintban kifejezett eredménynövekedést jelent (devizaeszköz, illetve -követelés meghaladja a devizaforrást, illetve -kötelezettséget).

Teljes deviza nyitott pozíció: a forinttal szembeni rövid, illetve hosszú pozíciók közül a nagyobb (lásd Kkr. [2000] és Mnbr. [2005]).

Mérleg szerinti deviza nyitott pozíció: a mérlegben szereplő devizaállományokból adódó nyitott pozíció (vagyis az eszközök és források különbsége).

Mérlegen kívüli deviza nyitott pozíció: a mérlegen kívüli devizás tételekből adódó nyitott pozíció, ideértve az azonnali, határidős, swap- és opció ügyletekből, visszavonhatatlan garanciákból és hasonló okmányokból, illetve egyéb jövőbeli bevételekből és kiadásokból adódó pozíciókat (vagyis a követelések és kötelezettségek különbségeit).

III. Adatközlések

III.1. Mérlegek, pénzmennyiségek

A mérlegstatisztikai adatközlések sajátosságai.

- A rendelkezésre álló információ minőségének és a közzététel időpontjának függvényében előzetes és végleges adatközlések is lehetségesek. Előzetes adatokat csak az MNB statisztikai mérlege és a monetáris bázis esetében publikálunk, amelyeket később a végleges adatokkal helyettesítünk.
- Néhány kivételtől eltekintve a közzétett adatok köre kiterjed valamennyi, az MNB statisztikai célú adatgyűjtéseiből feldolgozott adatra. (Így például az MNB jelenleg nem publikálja a negyedéves országbontást tartalmazó mérlegadatokat.)
- Az áttekinthetőség biztosítása érdekében a négy monetáris mérleget viszonylag összevontabb formában teszi közzé az MNB, a rendelkezésre álló részletező adatok külön táblákban találhatóak.
- A jegybankmérlegből és az egyéb monetáris pénzügyi intézmények mérlegéből a monetáris pénzügyi intézmények konszolidált mérlege közvetlenül előállítható.
- A mérlegek forint és deviza szerinti megbontást is tartalmaznak.
- A monetáris pénzügyi intézmények eurozónával szembeni követelései és tartozásai a főbb instrumentumok és szektorok szerint részletezve jelennek meg.

Lejárat kategóriák

A mérlegekben az alábbi – eredeti futamidőre vonatkozó – lejárat kategóriák szerinti bontások szerepelnek.

- Rövid lejárat: ahol az instrumentum lejárat nem hosszabb, mint 1 év;

- Hosszú lejárat: ahol az instrumentum lejárat hosszabb, mint 1 év;
- Hosszú, legfeljebb 2 éves lejárat;
- Hosszú, 2 éven túli lejárat;
- Hosszú, legfeljebb 5 éves lejárat;
- Hosszú, 5 éven túli lejárat.

Szezonális igazítás

A monetáris bázis és a pénzmennyiségek szezonális igazítása esetében a direkt módon igazított adatokat adjuk meg, így az összetevők szezonálisan igazított adatainak összege nem adja ki az összeg szezonálisan igazított értékét. A szezonálisan igazított idősorok tartalmazzák az eljárás által megtalált kiugró értékeket, azaz a modellhez képest külső, egyedi tényezők hatását.

A visszamenőleges hatások mérséklése érdekében az utolsó év decemberéig tartó idősorokra rögzítjük a modellt és paramétereit, és a folyó év adatainak becsléséhez az így kapott paramétereket használjuk. Normális viselkedés esetén a modellt csak a folyó év decemberre vonatkozó adatok alapján becsljük újra, bár a modell alkalmazhatóságát folyamatosan vizsgáljuk, így például a szezonális komponens stabilitását, illetve az előrejelzés pontosságát is.

A növekedési indexek alapját a szezonálisan igazított adatok helyett a trendadatok képezik, mert a tapasztalatok szerint idősoruk lényegesen simább, mint a szezonálisan igazítotté. A forgalomban lévő készpénz szezonálisan igazított adatai, illetve trendadatai az eredeti idősor alapján készülnek, a szezonálisan igazított adatok a kiugró értékek kiszűrése nélkül, a trendadatok pedig azok kiszűréssel.

A mérlegstatisztikai adatok az MNB honlapján a Statisztika / Statisztikai adatok, idősorok / VII. Monetáris mérlegstatisztikák elérési útvonalon találhatók.

Az MNB statisztikai mérlege (1.a.1, 1.a.2 táblák)

Az MNB statisztikai mérlege a jegybankra vonatkozó számviteli előírások figyelembevételével összeállított főkönyvi adatoknak megfelelően (lásd Mnbkr. [2000]), statisztikai elemzés céljára készül, külön táblában bemutatva a jegybank főbb szektorokkal szembeni követeléseit és kötelezettségeit. Az állományok eredeti lejárat szerint szerepelnek. A statisztikai mérleg főösszege nem tartalmazza a jegybank által visszavásárolt, saját külföldi kibocsátású kötvényeinek állományát, viszont tartalmazza a pénzügyi derivatívák állományát, az egyéb eszközök és egyéb források részeként. Az állományi adatok időszora 1998. januártól havi bontásban áll rendelkezésre.

Az adatok forrásai

- a jegybank mérlegjelentése,
- a hitelintézetek fizetésimérleg-statisztikához beküldött adataiból az MNB által külföldön kibocsátott, belföldiek tulajdonában lévő kötvények állománya,
- az értékpapír-statisztikából az MNB által belföldön kibocsátott, külföldiek tulajdonában lévő kötvények állománya.

Eszköz oldal (1.a.1. tábla)

Az Egyéb monetáris pénzügyi intézmények hitelei között szerepelnek az eseti jellegű likviditási hitelek, valamint az éven belüli lejáratú egyéb forinhi-

telek és devizahitelek. Az éven túli hitelek közül a következők tartoznak ide: devizabetét ellenében nyújtott (beruházási, projektfinanszírozási) hitelek, export cég- és fővállalkozói hitelek, kiemelt célú hitelek és éven túli lejáratú egyéb forint-, valamint devizahitelek. 2001. november 30-ig itt szerepelt az egzisztenciahitel, az MRP-hez kapcsolódó refinanszírozási hitel, a japán Exim Banktól felvett hitel is, amelyeket 2001. december 1-jei hatállyal a jegybank átadott a Magyar Fejlesztési Banknak. Itt szerepel továbbá az MNB által az aktív repo konstrukcióban, a KELER-nél zárolt állampapír-fedezet mellett, az egyéb monetáris pénzügyi intézmények részére nyújtott hitel, valamint 2001. december 18-tól az aktív oldali folyamatos rendelkezésre állás új eszköze, az egynapos jegybanki fedezett hitel, amely az egynapos óvadéki típusú repót váltotta fel.

2001. január 1-jétől a jegybanktörvény előírásai szerint az MNB már nem nyújthat hitelt a központi kormánynak. Ezért az **Államháztartás hitelei**¹³ között

- a forinthitelek a központi kormányzat jegybankkal szembeni azon éven túli forinttartozásait tartalmazzák, amelyek még a korábbi időszakban keletkeztek: e hitelek állománya csak a törlesztések hatására módosul,
- itt szerepel még a világbanki programok refinanszírozására nyújtott világbanki forrású hitelek forint ellenértéke, valamint
- a nemzetközi pénzügyi szervezetek alaptőkéjéhez befizetett magyar hozzájárulás MNB általi megelőlegezéseként a központi költségvetésnek nyújtott hitel.

A jegybank és a központi kormányzat közti kapcsolatban lényeges elem az 1997. január 2-án keletkezett devizahitel, amelyet a jegybank akkor fennálló nettó devizatartozásával azonos

¹³ Az MNB-nek az államháztartáson belül csak a központi kormánnyal van hitelkapcsolata.

összegben határoztak meg. Ez egyrészt az állam 1968. január 1-jétől folyamatosan elszámolt forintátértékelésből és árfolyamváltozásból eredő tartozását, másrészt az ebből 1994 és 1996 között államadóssági kötvénnyé átalakított állomány egy részét váltotta ki. A cserével keletkezett devizatartozás lejáratí és kamatfeltételei megegyeztek a jegybank külföldi (kötvény-) tartozásainak kondícióival.

Az **Egyéb belföldi hitelek tétele** az egyéb pénzügyi vállalatok, a nem pénzügyi vállalatok és a háztartások hiteleit tartalmazza.

A **Belföldiek által kibocsátott hitelviszonyt megtestesítő értékpapírok**: a jegybank tulajdonában csak az államháztartás által kibocsátott értékpapírok vannak. Itt szerepel a diszkont kincstárjegyek, az államadóssági kötvények, a hitelkonszolidációs és egyéb államkötvények állománya.

A **Belföldiek által kibocsátott részvények és egyéb részesedések** között a jegybank tulajdonában lévő részvények és egyéb részesedések állománya szerepel. A Magyar Nemzeti Bankról szóló törvény szerint az MNB-nek sem belföldi, sem külföldi gazdasági társaságban nem lehet részesedése, az alábbi kivételekkel:

- az MNB tevékenységével összefüggő gazdasági tevékenységet végző társaságban való részesedés,
- az MNB részt vehet a hitelintézetek közötti országos elszámolásforgalom lebonyolítására, továbbá az értékpapír- és tőzsdeügyletek elszámolására, illetőleg az értékpapírok tárolására, kezelésére és nyilvántartására, valamint tőzsde-tevékenységre létrehozott gazdasági társaságban.

A **Külföldi eszközök** tartalmazzák a valutakészlet, a monetáris arany, az SDR, az IMF-kvóta, a korábbi időszakban a külföldieknek nyújtott hitelek, a külföldiek által kibocsátott hitelviszonyt megtestesítő értékpapírok, valamint a külföldi részvények és

egyéb részesedések állományát. A külföldi eszközök állománya nem tartalmazza a jegybank által visszavásárolt, külföldi kibocsátású saját kötvényeinek az állományát. A külföldi hitelek értékesítése, a külfölddel kapcsolatos pénzügyi derivatívák, kamatelhatárolások és egyéb aktív elszámolások nem ezen a soron, hanem az egyéb eszközök között szerepelnek.

A **Tárgyi eszközök és immateriális javak** között a befektetett nem pénzügyi eszközök állománya található.

Az **Egyéb eszközök** tétele tartalmazza a máshová be nem sorolt eszköz oldali tételeket, így például:

- a központi kormányzattal kapcsolatos derivatívákat piaci értéken,
- a külfölddel kapcsolatos pénzügyi derivatívákat piaci értéken,
- az aktív kamatelhatárolásokat,
- az aktív elszámolásokat és egyéb aktív időbeli elhatárolásokat,
- a függő tételeket,
- az úton lévő, azaz elszámolás alatt lévő, pénzforgalommal kapcsolatos eszköztételeket;
- a készleteket,
- a követelések értékesítését.

Forrás oldal (1.a.2. tábla)

A **Forgalomban lévő készpénz** a teljes forgalomban lévő bankjegy- és érmeállományt tartalmazza, beleértve a bevont bankjegy és érme állományát is.

Az **Egyéb monetáris pénzügyi intézmények betétei** közül a forintbetétek a következők:

- az egyéb monetáris pénzügyi intézmények elszámolási (pénzforgalmi) számláinak állománya, amely a jegybanki tartalékolási kötelezettség teljesítését is szolgálja,
- a kötelező tartalék nem teljesítése miatti szankciós betétek állománya,

- a fix futamidejű (2 hetes), fel nem mondható, pénzpiaci betétként lekötött állomány.

A devizabetétek az alábbi, a korábbi időszakban keletkezett tételeket tartalmazzák:

- a devizaelszámolási számlák és az éven belüli futamidejű lekötött devizabetétek állományát,
- hosszú lejáratú, projektfinanszírozási céllal nyújtott forint refinanszírozási hitelek fedezeteként elhelyezett devizaállományt, valamint
- a konzorciális hitelek 2001 augusztusáig fennálló állományát, amely az állam által hitelintézetektől 1995-ben felvett, és az MNB által átvállalt devizahiteleket tartalmazza.

A **Központi kormányzat betétei** közül:

- A forintbetét tartalmazza a kincstári egységes számlát (a központi költségvetés bankszámláját), valamint az ÁPV Rt., az ÁKK Rt. és a MÁK Rt. pénzforgalmi számláját, amelyeket a jegybanktörvény alapján az MNB vezet. A forintbetétek között szerepel továbbá a világbanki kezdőbetét-állomány is, amely az egyes programokkal kapcsolatos kifizetésekre használható.
- A devizabetét a központi költségvetés devizabetéit és a központi költségvetés speciális zárolt devizabetétét tartalmazza. Zárolt devizabetétet az állam először 1990 második negyedében helyezett el a jegybanknál, melynek célja az ország devizatartalékának megfelelő szinten tartása volt. Ez a sor tartalmazza a magyar állam által felvett világbanki hitelből származó forrásokat is.

Az **Egyéb belföldi betétek** az egyéb pénzügyi vállalatok, a nem pénzügyi vállalatok és a háztartások betéteit tartalmazzák. Így például itt szerepel az Országos Betétbiztosítási Alap és a Befektetővédelmi Alap pénzforgalmi számlája, az MNB-nél számlát vezető egyéb pénzügyi vállalatok elszámolási betétei.

A **Hitelviszonyt megtestesítő értékpapírok (belföldi-eknél)** tételét a belföldiek tulajdonában lévő belföl-

di kibocsátású MNB-forint- és külföldi kibocsátású MNB-devizakötvények állománya alkotja.

A **Külföldi tartozások** állománya nem tartalmazza a jegybank által visszavásárolt külföldi kibocsátású saját kötvényeinek állományát. A jegybank külföldi tartozásainak meghatározó része éven túli futamidejű, és döntően külföldi kötvénykibocsátásokból származik. Itt szerepel az IMF-kvóta hazai valutában befizetett része is, mert ezt a Nemzetközi Valutaalap a jegybanknál betétként tartja. Itt szerepelnek a külföldiek tulajdonában lévő belföldi kibocsátású MNB-forintkötvények is.

A **Saját tőke és tartalékok** tétele a jegybank saját tőkéjét és tartalékait tartalmazza, de a tartalékok közül a kiegyenlítési tartalékok nem itt, hanem az egyéb források között szerepelnek.

Az **Egyéb források** sor tartalmazza a máshová be nem sorolt forrás oldali tételeket, így ide tartoznak a következők:

- a központi kormányzattal kapcsolatos pénzügyi derivatívák állománya piaci értéken, amelyek az ÁKK Rt.-vel mint üzleti partnerrel éven túli lejáratra kötött swap-ügyletek miatt fennálló kötelezettségek. Ezek meghatározó részét képezi a központi költségvetés által az adócsere keretében átvállalt hitellel kapcsolatban kötött fedezeti ügylet, további része pedig a devizaadósság deviza- és kamatkockázatának fedezetéül kötött swapügylet;
- a külfölddel kapcsolatos derivatívák piaci értéken;
- a passzív kamatelhatárolások;
- a passzív elszámolások és egyéb passzív időbeli elhatárolások;
- a céltartalékok állománya;
- a forrás jellegű függő elszámolások;
- az úton lévő tételek;
- a forintárfolyam-kiegyenlítési tartalék;
- a deviza értékpapírok kiegyenlítési tartaléka;
- a belföldi kibocsátású MNB-kötvények hozama.

A monetáris bázis és összetevői

(1.b.1 és 1.b.2 táblák)

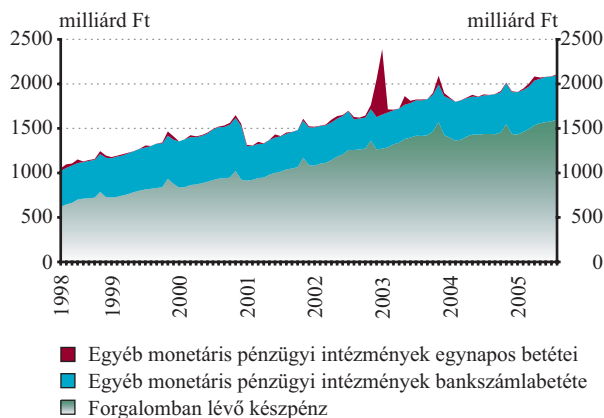
A **monetáris bázist** (M0) a magyar monetáris statisztikában a következő tételek összege alkotja:

- a teljes forgalomban lévő bankjegy és érme havi átlagállománya, valamint
- az egyéb monetáris pénzügyi intézmények bankszámlabetéteinek és egynapos lekötésű betéteinek havi átlagállománya.

Az MNB internetes honlapján ebben a témában megjelenő első tábla (1.b.1) a monetáris bázist és összetevőit mutatja be, valamint a monetáris bázis alakulását év/év típusú indexek segítségével, azaz az adott időszaki adatnak a 12 hónappal korábbihoz viszonyított arányával.

1. ábra

A monetáris bázis összetevői

A második tábla (1.b.2) az alábbi adatokat tartalmazza:

- A monetáris bázis szezonálisan igazított adatai, melyek a monetáris bázis eredeti időszora alapján készülnek – a kiugró értékek kiszűrése nélkül.
- A monetáris bázis trendje, amely nem tartalmazza a tartalékráta és a tartalékalap változásának hatásait, sem pedig a még fennmaradó rendelkezésként – például a 2003. januári és febr-

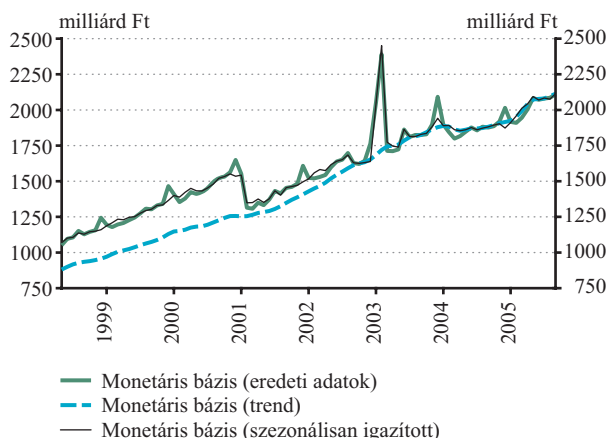
ruári jegybanki intervenció miatt az M0 lecsengő kiugrását.

- A monetáris bázis éves növekedési indexe, amely a trendadatokból számolt egyhavi rövidbázisú index.

A forgalomban lévő készpénz növekedési indexét is a monetáris báziséhoz hasonló eljárással számítjuk. Az egyéb monetáris pénzügyi intézmények bankszámlabetéteinek szezonálisan igazított adatai a bankszámlabetétek eredeti állományaiból készülnek, és tartalmazzák a tartalékolási előírások változása miatti szintváltásokat is. A trendadatokból viszont mindezeket előzetesen kiszűrtük. A növekedési indexek szintén a simább trendadatokból számított egyhavi rövidbázisú évesített növekedési indexek. Mivel az egynapos betétek állománya igen változékony és gyakran vesz fel nulla értéket, erre az idősorra nem végzünk szezonális igazítást.

2. ábra

A monetáris bázis szezonális igazítása

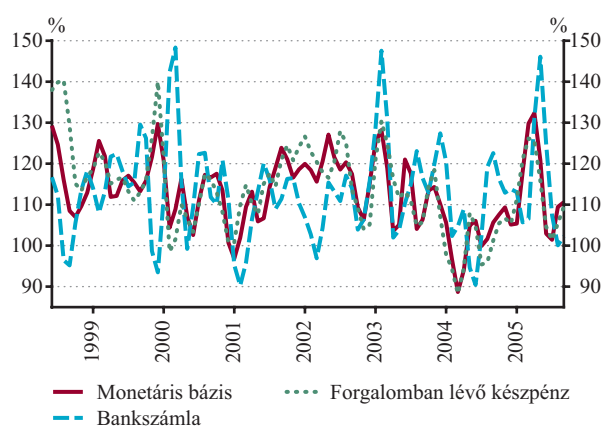

A monetáris bázis adatain jól látszanak egyes külső, nem gazdasági hatások, amelyeket a statisztika nem kíván a monetáris bázis trendjében megjeleníteni. Ezek a hitelintézetekre vonatkozó tartalékolási szabályok (a tartalékráta vagy a tartalékalap) változása miatt bekövetkezett szintváltás típusú kiugrás 2001 januárjában és 2002 augusztusában,

valamint egy rövid, lecsengő kiugrás 2003 januárjában és februárjában. Ebben az időszakban az MNB a forintárfolyam védelmében végrehajtott intervenció keretében korlátozta a bankrendszer által elhelyezhető 2 hetes betét mennyiségét, amelynek következtében a hitelintézetek fölösleges eszközei az egynapos betétbe áramlottak.

3. ábra

A monetáris bázis és összetevőinek trendalapú évesített rövidbázisú indexeinek alakulása

Az egyéb monetáris pénzügyi intézmények összevont mérlege és a hitelintézetek összevont mérlege (2.a.1, 2.a.2 és 2.b.1, 2.b.2 táblák)

Az egyéb monetáris pénzügyi intézmények szektorába tartozó intézményekre vonatkozóan két mérleg is készül:

- a hitelintézetek összevont mérlege, mely csak a bankok, szakosított hitelintézetek és szövetkezeti hitelintézetek mérlegadatait tartalmazza, valamint
- a pénzügyi alapok adatait is tartalmazó egyéb monetáris pénzügyi intézmények összevont mérlege.

Az adatok forrásai

- a hitelintézetek MNB-nek benyújtott havi gyakoriságú, mérlegjellegű adatszolgáltatásai,

- a pénzügyi alapnak minősülő befektetési alapok havi, valamint éves gyakoriságú mérlegjellegű adatszolgáltatásai,
- a külfölddel kapcsolatos követelések és tartozások adatainak pontosabbá tételéhez hitelintézetek fizetésimérleg-adatszolgáltatásai.

Az egyéb monetáris pénzügyi intézmények összevont mérlegének az MNB internetes honlapján megjelenő táblái az egyes szektorokkal szembeni követeléseik és tartozásaik hó végi állományát mutatják. Az egyéb monetáris pénzügyi intézmények összevont mérlegfőösszege megegyezik a hitelintézetek és pénzügyi alapok mérlegeinek összesített főösszegével, csökkentve azonban a hitelintézetek saját kibocsátású visszavásárolt kötvényeinek állományával, mivel ezek egyik szektorral szemben sem testesítenek meg kötelezettséget. Az összevont mérleg forrásoldalának egyes tételeit korrigáljuk a fizetésimérleg-statisztika pontosító adataival.

A pénzügyi alapok csak évente egyszer szolgáltatnak olyan mérleget, amely tartalmazza az egyéb monetáris intézmények összevont mérlegének összeállításához szükséges valamennyi információt. A befektetési alapok azonban havonta szolgáltatnak egy kevésbé részletezett mérleget. Az éves részletes mérleg alapján a havi összevontabb adatokból történik a pénzügyi alapok mérlegtételeinek becslése.

Az egyéb monetáris intézmények összevont mérlegének, valamint a pénzügyi alapok mérlegének különbsége a **hitelintézetek összevont mérlegét** adja ki. A hitelintézetek összevont mérlegére is vonatkoznak az egyéb monetáris pénzügyi intézmények összevont mérlegénél leírt korrekciók.

A mérlegek csak olyan derivatív állományokat tartalmaznak, melyeket az érvényes számviteli szabályok értelmében a mérlegben, és nem mérlegen kívüli tételként kell kimutatni.

A **Pénzpiaci alapok befektetési jegyei** eszközsorban szerepelnek a pénzpiaci alapok azon befektetési jegyei, melyek belföldi egyéb monetáris pénzügyi intézmények tulajdonában vannak. Az adatok forrása ebben az esetben kizárólag a pénzpiaci alapok mérlege, ezért az általános szabályoktól eltérően az itt szereplő állományokat piaci értéken mutatjuk ki, egyidejűleg a „Belföldiek által kibocsátott részvények és egyéb részesedések – Egyéb belföld” soron kimutatott befektetési jegyek könyv szerinti értékét csökkentjük a pénzpiaci alapok mérlegéből származó értékkel.

A **Belföldi betétek** között mutatjuk ki a betéteken kívül a hátrasorolt és vagyoni kötelezettségek, a felvett hitelek, a szövetkezeti tagok vagyoni hozzájárulásának állományát is. A betétek részét képező repoügyletekből eredő kötelezettségeket a többi betétnek minősülő forrástól elkülönítve, külön oszlopban, szektorbontás nélkül mutatjuk ki.

A **Hitelviszonyt megtestesítő értékpapírok (belföldieknél)** forrástétel állománya megegyezik az összes belföldön kibocsátott hitelviszonyt megtestesítő értékpapír állományával, az alábbiakkal korrigálva:

- növelve a külföldön kibocsátott, de belföldiek által visszavásárolt értékpapírok állományával¹⁴ és
- csökkentve a belföldön kibocsátott, de visszavásárolt saját értékpapírok, valamint
- a belföldön kibocsátott, de külföldiek tulajdonában lévő értékpapírok állományával.

A monetáris pénzügyi intézmények konszolidált mérlege (3.1, 3.2 táblák)

A konszolidált mérleg az MNB és az egyéb monetáris pénzügyi intézmények egyes szektorokkal

szembeni követeléseinek és tartozásainak hó végi állományát bemutató kimutatás, amely az egyes tételek összegzésén túlmenően az MNB és az egyéb monetáris pénzügyi intézmények egymással szembeni kapcsolatainak konszolidálásával készül. Az összegzés és a konszolidáció a három mérleg (MNB-mérleg, hitelintézetek és pénzpiaci alapok mérlege) hasonló szerkezetéből adódóan egy-két kisebb kivételtől eltekintve a konszolidált mérleg szerkezetének megfelelően mérlegtételenként elvégezhető, így szemléletesen levezethető a konszolidált mérleg az MNB mérlegéből és az egyéb monetáris pénzügyi intézmények összevont mérlegéből. A monetáris pénzügyi intézmények konszolidált mérlege a pénztartó szektorok monetáris pénzügyi intézményekkel szembeni követeléseit és kötelezettségeit bruttó módon mutatja be. A jelentési hibák, értékelésbeli eltérések miatt a monetáris pénzügyi intézmények egymással szembeni követelése nem egyeznek meg pontosan az egymással szembeni kötelezettségeikkel. Az eltérés külön tételeként látható a statisztikai mérlegben.

Az adatok forrásai megegyeznek az egyéb monetáris pénzügyi intézmények összevont mérlegének és a hitelintézetek összevont mérlegének forrásaival.

A **Belföldiek által kibocsátott részvények és egyéb részesedések** tétele a monetáris pénzügyi intézmények tulajdonában lévő, belföldi szektorok által kibocsátott részvényeket és egyéb tulajdonosi részesedéseket tartalmazza. A számviteli szabályokkal ellentétben ide soroljuk a belföldi befektetési alapok által kibocsátott befektetési jegyek állományát is. Ide tartoznak ezenkívül a vagyoni érdekeltségek is, amelyek a hitelintézetek kevésbé mobilizálható befektetése, amelyeket a hitelinté-

¹⁴ Az adatok forrása a fizetésimérleg-statisztika.

zetek üzletpolitikai, illetve veszteségmérés-klési célból szereztek.

A **Monetáris pénzügyi intézményeken kívüli készpénz** a kibocsátott teljes bankjegy- és érmeállomány monetáris pénzügyi intézményeken kívüli, belföldiek tulajdonában lévő részét tartalmazza. Megfelelő információ hiányában a tétel számításánál azzal a feltételezéssel élünk, hogy a külföldiek tulajdonában lévő állomány nulla.

A **Monetáris pénzügyi intézmények közötti követelések és tartozások eltérésének oka** az eltérő értékelés (pl. az értékpapírok eszköz oldalon bekerületési értéken, forrás oldalon pedig névértéken vannak kimutatva), továbbá az adatszolgáltatói jelentési hibák.

A **Hitelviszonyt megtestesítő értékpapírok (monetáris pénzügyi intézményeken kívüli belföldieknél)** tételét az MNB, illetve az egyéb monetáris pénzügyi intézmények által kibocsátott, hitelviszonyt megtestesítő értékpapírok monetáris pénzügyi intézményeken kívüli belföldieknél lévő hányada alkotja. Ide tartozik az MNB által 2001. január 31-én kibocsátott ötéves lejáratú forintkötvény (valamint a korábbi adatok között az éven belüli forintkötvény), az egyéb monetáris pénzügyi intézmények részéről a kibocsátott hitelintézeti kötvény, letéti jegy, jelzáloglevél és egyéb hitelviszonyt megtestesítő értékpapírok monetáris pénzügyi intézményeken kívüli belföldiek tulajdonában lévő hányada.

A **Külföldi tartozások** tétele a külföldiek által elhelyezett betéteket, a külföldiektől felvett hiteleket és a tulajdonukban lévő, hitelviszonyt megtestesítő értékpapírokat tartalmazza. A külfölddel kapcsolatos egyéb forrásoldali tételek – például a külfölddel kapcsolatos passzív kamatelhatárolások, egyéb passzív elszámolások stb. – az egyéb források soron szerepelnek. A külfölddel szembeni kötelezettségek nem tartalmazzák a külföldiek

egyéb monetáris pénzügyi intézményekben szerzett vagyoni érdekeltségeit. E tételek az alaptőke részeként szerepelnek.

A **Saját tőke és tartalékok** között mutatjuk ki a monetáris pénzügyi intézmények

- jegyzett tőkéjének,
- jegyzett, de be nem fizetett tőkéjének,
- mérleg szerinti eredményének,
- tartalékainak és
- számviteli előírásoknak megfelelő állományát.

A pénzpiaci alapok saját tőkéjét a befektetési jegyek nettó eszközértéke alkotja, melyet külön soron mutatunk ki.

Az **Egyéb források** tartalmazza a máshová be nem sorolt forrás oldali tételeket, így például:

- a passzív kamatelhatárolásokat,
- a passzív elszámolásokat és egyéb passzív időbeli elhatárolásokat,
- a befektetési szolgáltatási tevékenységből származó kötelezettségeket,
- a céltartalékok állományát,
- a függő, forrás jellegű elszámolásokat,
- az úton lévő tételeket és
- a repoügyleteken kívüli egyéb valódi penziós ügyletek állományát.

A konszolidált mérlegnek a honlapon közzétett változatából közvetlenül nem olvasható ki a pénzmennyiségek állománya, ezek adatai külön táblázatban találhatóak.

A pénzmennyiségek és az M3-on kívüli eszköz és forrás oldali aggregátumok (4.1, 4.2 és 4.3 táblák)

Az MNB három – alkotórészeit tekintve egyre alacsonyabb likviditású – pénzmennyiségi mutatószámot publikál. Ezek a szűken értelmezett pénzmennyiség, az M1, a közbenső pénzmennyiség, az M2, illetve a szélesebb értelemben vett pénzmennyiség, az M3. Emellett 2005 decemberéig elő-

állította, és monetáris indikátorként vizsgálta az M3-nál is bővebb, M4 elnevezésű mutatószámot is, amely az M3 összetevői mellett az állampapíroknak a hitelintézeteken és jegybankon kívüli belföldiek tulajdonában lévő állományát is tartalmazza.¹⁵

A leglikvidebb pénzügyi passzívák alkotják a **szűk értelemben vett pénzmennyiséget**, az M1-et. A magyar monetáris statisztikában az M1 a pénztartó szektoroknál lévő készpénzen kívül magában foglalja a látra szóló és folyószámlabetéteket, denominációtól függetlenül.

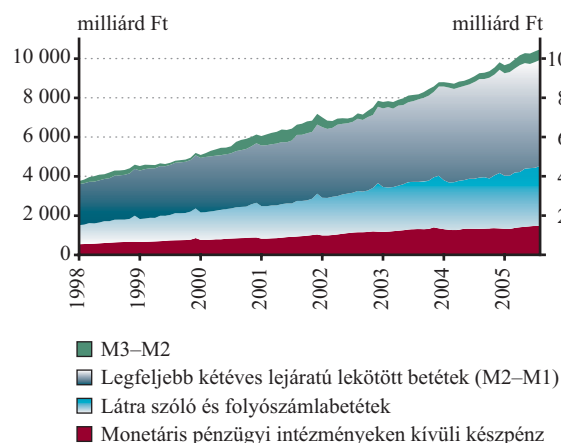
A **közbenső pénzmennyiség**, az M2, az M1 elemein túl a két évnél nem hosszabb lejáratra lekötött, forintban vagy más devizában denominált betéteket is tartalmazza.

A **széles értelemben vett pénzmennyiség** az M3, amely az M2 mellett tartalmazza a belföldi monetáris pénzügyi intézmények által kibocsátott és a pénztartó szektorok birtokában levő azon piacképes pénzügyi eszközöket, melyek a bankbetétek közeli helyettesítőinek tekinthetők. Ezek:

- a repoügyletekből származó források,
- a pénzpiaci alapok által kibocsátott befektetési jegyek, és

4. ábra

Az M3 és összetevőinek állománya

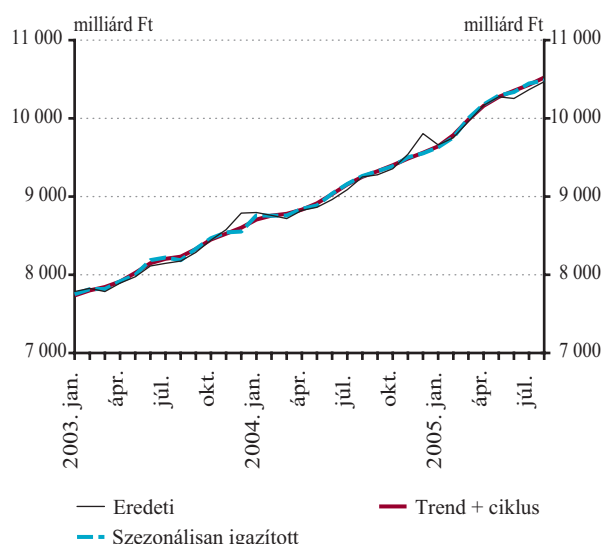

- a maximum két éves eredeti lejáratú, hitelezői jogviszonyt megtestesítő értékpapírok.

Az MNB internetes honlapjának kapcsolódó első (4.1) táblája a pénzmennyiségek és összetevőik hó végi állományainak szezonálisan nem igazított, eredeti adatait, és a 2001. decemberi adathoz viszonyított indexét, valamint 2005 decemberéig tájékoztató adatként az M4 mutatószám állományát

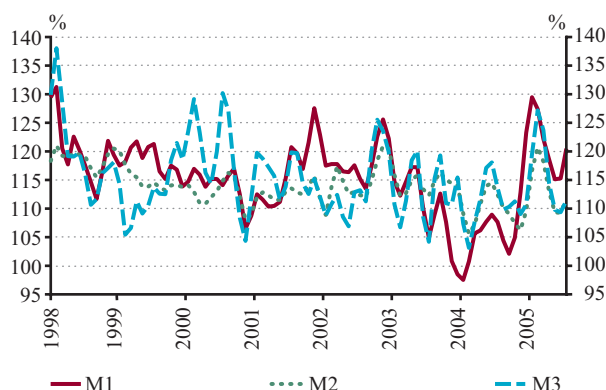
5. ábra

Az M3 szezonális igazítása

6. ábra

A pénzmennyiségek növekedési indexei

¹⁵ Az M4 definíciója nem felel meg a pénzmennyiségekkel szemben támasztott követelményeknek: az állampapírok a pénzsemleges államháztartási szektor kötelezettségei közé tartoznak.

mutatja be. A második (4.2) tábla a pénzmennyiségek és összetevőik szezonálisan igazított adatait, valamint a pénzmennyiségek trendjét és egyhávi bázisú évesített indexét mutatja be. A harmadik (4.3) tábla tartalmazza az M3-on kívüli eszköz és forrás oldali aggregátumokat.

A konszolidált mérleg tételeinek további bontásai (5.1–11.2 táblák)

A táblák tartalma:

- A monetáris pénzügyi intézmények által nyújtott hitelek szektor, típus és eredeti lejárat szerint (5. számú táblák);
- A monetáris pénzügyi intézményeknél elhelyezett betétek szektor és típus szerint (6. számú táblák);
- Belföldiek által kibocsátott értékpapírok (7. számú táblák);
- Külfölddel (S.2) szembeni követelések és tartozások (8. számú tábla);
- A monetáris pénzügyi intézmények GMU-val

szembeni követelései és tartozásai (9. számú táblák);

- A monetáris pénzügyi intézmények egyéb (nem GMU-val szembeni) külföldi követelései és tartozásai (10. számú negyedéves táblák);
- A monetáris pénzügyi intézmények egyes követelései és tartozásai devizanemek szerint (11. számú, negyedéves táblák).

A monetáris statisztikai mérlegpublikációk között külön táblában jelenítjük meg a fogyasztási hitelek állományának további részletezését a hitel altípusai szerint, a következő bontásban:

- személyi hitelek,
- gépjármű-vásárlási hitelek
- szabad felhasználású jelzáloghitelek,
- áruvásárlási- és egyéb fogyasztási hitelek.

Ezenkívül a monetáris statisztikai mérlegadatok között bemutatjuk a nem pénzügyi vállalatok, a lakosság és az egyéni vállalkozók lakáscélú hiteleinek állományát futamidő és denomináció szerinti bontásban.

III.2. A hitelintézetek nem pénzügyi vállalatokkal szembeni hitelei, nemzetgazdasági ágazatok szerint

A hazai hitelintézetek¹⁶ nem pénzügyi vállalatokkal szembeni követeléseit a Gazdasági Tevékenységek Egységes Ágazati Osztályozási Rendszere (TEÁOR) szerinti ágazatok szerint részletezik a www.mnb.hu / Statisztika / Statisztikai adatok, idősorok / Monetáris mérlegstatisztikák / A nem pénzügyi vállalatok hitelállományai nemzetgazdasági ágazatok szerint elérési útvonalon található idősorok. A táblázatban a szövetkezeti hitelintézetek hitelei összevontan jelennek meg. Mindezekon kívül egy ún. korrekciós sor is szerepel a táblázatban, mely a hitelintézetek ágazati adatainak benyújtását követő változásokat tartalmazza összesítve.

A hitelek közé a hitelintézetek nem pénzügyi vállalatokkal szemben fennálló következő követeléseit soroljuk.

- folyószámlahitelek,
- értékpapír vásárlására nyújtott hitelek,
- lakáscélú hitelek,
- egyéb hitel és hitel jellegű követelések,
- valódi penziós ügyletekből származó követelések,
- váltókövetelések,
- megvásárolt követelések,
- pénzügyi lízing.

A hitelek könyv szerinti bruttó értéken jelennek meg, és beleértjük mind a forint-, mind a devizahitel-állományokat. A hitelállományi adatok a következő bontás szerint külön-külön táblázatokban jelennek meg.

- teljes hitelállomány,
- forintbitelek,

- éven túli forintbitelek,
- forintfolyószámla-hitelek,
- éven belüli (de nem folyószámla) forintbitelek,
- devizahitelek,
- éven túli devizahitelek,
- éven belüli devizahitelek, beleértve a devizafolyószámlahiteleket is.

Az adatokat az MNB 1995 decemberétől negyedévente, idősoros formában publikálja. Az idősorokban fellelhető módszertani változások a következők.

- A beváltott garanciákat 2003 előtt a folyószámlahitelek, ettől az évtől kezdődően az egyéb hitelek és hitel jellegű követelések tartalmazzák.
- Az eseti hiteleket 2003 előtt a folyószámlahitelek, ettől az évtől kezdődően az egyéb hitelek és hiteljellegű követelések tartalmazzák.
- A valódi penziós ügyletek 2003-ban a hitelek között szerepelnek, ez előtt az időpont előtt a korrekció soron, az időbeli változásokkal együtt.
- A nem pénzügyi vállalatok alatt 2001 márciusáig a jogi személyiségű vállalkozások és kisvállalkozók értendők. Annak ellenére, hogy a korábbi csoport (a későbbivel ellentétben) tartalmazta az egyéni vállalkozókat, viszont a nem pénzügyi vállalatokhoz sorolt non-profit intézményeket nem, az idősorokban ez az eltérés észrevehető törést nem okozott.
- Az 1998 előtti adatok nem tartalmazzák a pénzügyi lízinget.
- Az 1998 előtti szövetkezeti hitelintézeti folyószámlahitelek nincsenek külön bontva, azokat az egyéb hitelek tartalmazzák.

¹⁶ Pontosabban a bankok, szakosított hitelintézetek, szövetkezeti hitelintézetek és 2006-tól a külföldi hitelintézetek Magyarországon működő fióktelepei (amennyiben mérlegfőösszegük meghaladja a 100 milliárd forintot).

III.3. A nem pénzügyi vállalati és a háztartási szektor hiteleinek és betéeteinek kamatlábai

A hitelintézeti szektor háztartások, illetve nem pénzügyi vállalatokkal szemben alkalmazott kamatlábainak vizsgálata a '90-es évek elejétől folyik az MNB-nél. Az MNB által közzétett idősorokban 1995-től hozzáférhetőek a két szektorra vonatkozó kamatstatisztikai adatok. Az adatok az MNB honlapján a www.mnb.hu / Statisztika / Statisztikai adatok, idősorok / IX. Deviza-, pénz és tőkepiac elérési útvonalon találhatók.

A kamatstatisztikai adatok homogén idősornak tekinthetők annak ellenére, hogy módszertani váltások miatt az adatok tartalma kismértékben módosult. A Magyar Nemzeti Bank háztartási és nem pénzügyi vállalati kamatstatisztikája tartalmi szempontból biztosítja a nemzetközi és különösen az Európai Unió belüli összehasonlíthatóságot. A forintkamatokra vonatkozó adatok összeállítása 2003. januártól teljes mértékben megfelelnek az Európai Központi Bank előírásainak (lásd EKB [2001b], EKB [2003b]).

Az MNB mindkét szektorra vonatkozóan a következő forintkamatsztatisztikai adatokat publikálja 2003. januártól:

- új szerződések értéke,
- új szerződések szerződéses kamatlába,
- új szerződések évesített kamatlába,
- új szerződések hitelköltség-mutatója,¹⁷
- hó végi állományokra vonatkozó aktuális kamatláb,

- hó végi állományokra vonatkozó évesített kamatláb.

A 2003. évtől kezdődően a kamatstatisztikai adatok az **új szerződések**re, a korábbi adatok a betételehelyezésekre, illetve hitelfolyósításokra vonatkoznak. Különösen a hitelek esetében térhet el jelentősen a szerződéskötés és a folyósítás időpontja. A később folyósított hitelek esetében is a szerződéskötés időpontjában ismert kamatlábat jelentik az adatszolgáltatók.¹⁸ 2003 januárjától az MNB a hitelek új szerződéseit a kamatfixálási időszak szerint sorolja be (és nem az eredeti lejárat szerint). Ez majdnem megfelel a korábban alkalmazott fix kamatozás, illetve változó kamatozás meghatározásnak. A 2003 januárja előtti és utáni kamatadatok a fentieknek megfelelően összeillesztve szerepelnek az idősorokban.

2005 januárjától a közzétett kamatadatok nem csak a forintban¹⁹, hanem az euróban denominált hitelek és betétek kamatlábait is tartalmazzák. 2005. januártól közzéteszük a forintban, euróban és svájci frankban²⁰ denominált, a fogyasztási hitelek közé sorolt

- személyi,
 - gépjármű-vásárlási,
 - áruvásárlási és
 - egyéb, szabad felhasználású jelzáloghitelek,
- valamint a svájci frankban denominált lakáscélú hitelek kamatlábait és új szerződéseinek összegét is.

¹⁷ A hitelköltség-mutató csak a háztartási szektor fogyasztási és lakáscélú hiteleire értelmezhető.

¹⁸ Amennyiben a kamatláb a szerződéskötés időpontjában is ismert. Léteznek olyan hitelkeret-szerződések, ahol a szerződéskötés időpontjában még nem ismert, hogy a hitelfelvevők milyen célra, milyen valutában veszik igénybe a hitelt. Az ilyen szerződés a kivételes példa arra, ahol nem a szerződéskötéskor kérünk adatokat, hanem csak az első folyósítás alkalmával.

¹⁹ A forintban denominált fogyasztási hitelek részletes adatainak időszora 2004. márciustól kezdődik, 2004-ben azonban még nem állt rendelkezésre adat a szabad felhasználású jelzáloghitelekről.

²⁰ A svájci frankban denominált hitelek esetében a lakáscélú hitelekről is közzéteszünk kamatlábadatokat, valamint a megfelelő hitelállományokat is publikáljuk. A többi denomináció esetében a monetáris intézmények szektorára vonatkozó állományi adatok a monetáris mérlegstatisztikában találhatóak.

A hiteleket a nem pénzügyi vállalati szektor esetében nemcsak a kamatozás módja, hanem a **hitel összege** szerint is csoportosítjuk. Ennek oka, hogy a nem pénzügyi vállalati szektoron belül is más kamatfeltételekkel szembesülnek a kisebb hitelezői kockázatot hordozó nagyvállalatok, mint a kisvállalkozások. A háztartások esetében a hitelek további csoportosítása nem a hitel összege, hanem a **hitel fajtája** szerint történik. E szektor esetében a következő hiteltípusokra publikálunk adatokat: folyószámlahitel, fogyasztási hitel, lakáscélú hitel, egyéb hitel.

A látra szóló és folyószámlabetétek, valamint a folyószámlahitelek

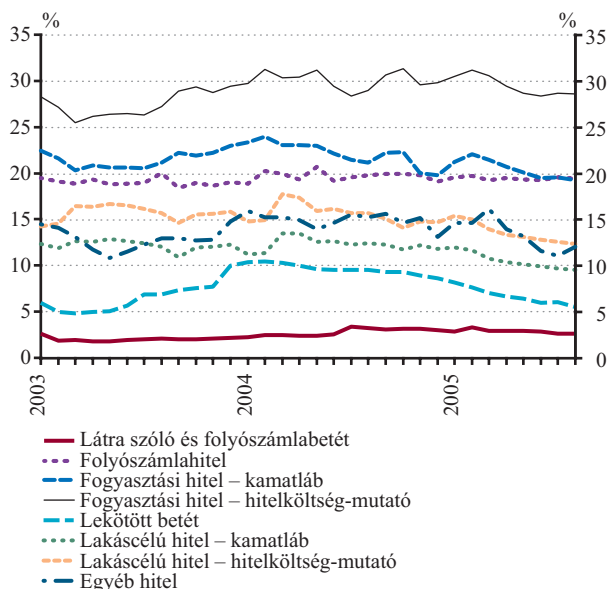
2003 előtt ezeknél a konstrukcióknál minden egyes befizetést vagy hitellehívást külön jelentettek az adatszolgáltatók, ezáltal az overnight hitel- és betéti ügyletek forgalma a többi hitel többszörösét tette ki, mely torzította a kamatstatisztikai jelentéseket. A 2003-as módszertani váltást követően az MNB a látra szóló és folyószámlabetétek, valamint a folyószámlahitelek esetében csak a hó végi állományokat figyeli meg, és a hó végi állományokat tekinti az új szerződések értékének, valamint a hó végi állományok átlagkamatlábát publikálja.

Az adatok forrása

- Az egyéb monetáris pénzügyi intézmények MNB-nek nyújtandó havi gyakoriságú, kamatstatisztikai adatszolgáltatásai a nem pénzügyi vállalatokkal, illetve a háztartásokkal szemben alkal-

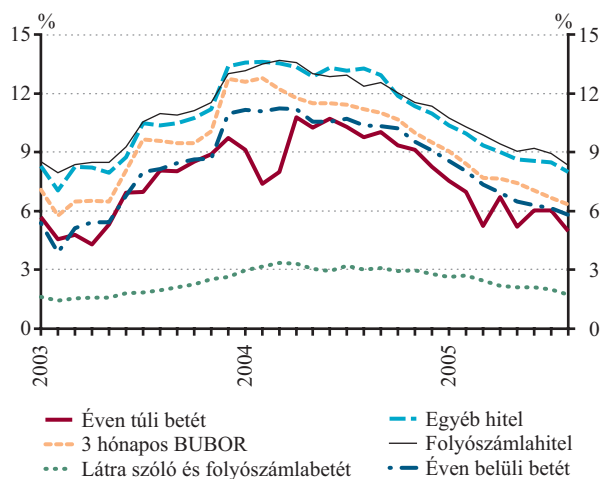
7. ábra

A háztartásoknak nyújtott forintbitek és forintbetétek kamatlábai

8. ábra

A nem pénzügyi vállalatoknak nyújtott hitelek és betétek kamatlábának alakulása

mazott kamatokról. 2006 januárjától az MNB az adatszolgáltatók körét mintavételezési eljárással határozza meg.

III.4. Jegybanki kamatok

A jegybanki kamatok adatait bemutató táblában hatálybalépésük dátuma szerint rendezve a következő instrumentumok kamatlábai találhatók:

- Egynapos fedezett hitel,
- egynapos betét,
- 2 hetes futamidejű jegybanki betét,
- a jegybanknál elhelyezett kötelező tartalék devizaforrások után fizetett része,
- a jegybanknál elhelyezett kötelező tartalék forintforrások után fizetett része,
- a jegybanki büntetőkamat legmagasabb mértéke a szerződésben, valamint az egyéb jogszabályokban megállapított kamatokon felül.

A jegybanki kamatok adatai az MNB honlapján a www.mnb.hu / Statisztika / A Magyar Nemzeti Bank által jelenleg meghirdetett forint-refinanszírozási, betéti és hitelkamatlábak időszora 2000. január 1-jétől elérési útvonalon található meg.

Az adatok forrása

- A bankok és szakosított hitelintézetek napi jelentései a bankközi kamatlábakról.

III.5. Pénz- és devizapiaci adatok

A pénzpiaci forintügyletek havi átlagkamatlábai-
nak időszora 2000. januártól kezdődően található
az MNB honlapján.

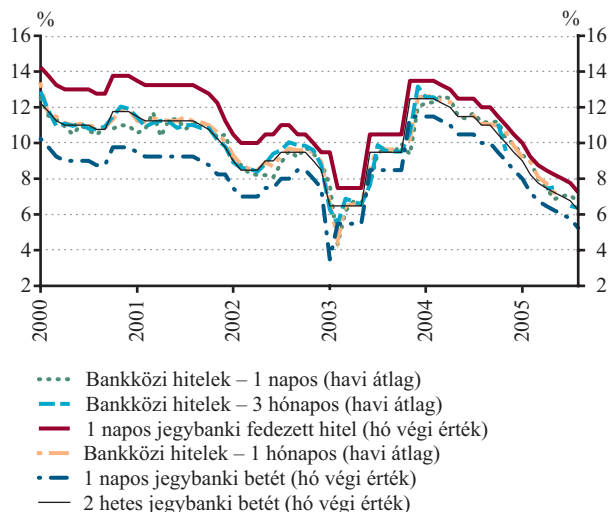
A pénzpiaci kamatlábakra vonatkozó adatokat
csak a bankoktól, valamint a szakosított hitelinté-
zetektől gyűjt az MNB, vagyis az adatok nem tar-
talmazzák a bankoknak a szövetkezeti hitelinté-
zetekkel, illetve vállalatokkal a treasury-n keresz-
tül kötött hitel- és betétügyleteinek kamatlábát.
Az MNB az overnight bankközi forintkihelyezé-
sekről és -felvételekről naponta gyűjt információt,
melyet a Reutersen keresztül naponta publikál.
Ezenkívül a háztartási, nem pénzügyi vállalati és
bankközi kamatlábakról szóló sajtóközlemény-
ben publikálja a napi bankközi fedezetlen forint-
kihelyezések kamatlábát, valamint különböző le-
járatokra a kihelyezésekkel súlyozott havi átlagos
kamatlábát is.

Az adatok a [www.mnb.hu / Statistika / Statistikai
adatok, idősorok / A bankközi kamatok havi átlag-
ának alakulása](http://www.mnb.hu/Statistika/Statistikai_adatok_idosorok/A_bankközi_kamatok_havi_átlagának_alakulása) elérési útvonalon található meg.
Az első tábla a fedezetlen bankközi forintkihelye-
zések havi átlagkamatlábának forgalmát adja meg
öt lejáratú kategória szerinti bontásban. A második
tábla a megfelelő havi forgalmakat mutatja be.

Az MNB jelenleg negyedévente teszi közzé az
adott naptári negyedévben kötött **devizaügyletek**
(spot, deviza határidős, devizaswapügyletek indu-
ló lába, és devizaopciós ügyletek) millió forintban
kifejezett napi átlagos forgalmát üzlettípusonként,
főbb devizapáronként és partnertípusonként meg-
bontva. A jelentés a kizárólag HUF, USD, EUR,
GBP, CHF, JPY devizákat tartalmazó ügyleteket
külön-külön, míg az ezeken kívülieket összevontan
jeleníti meg. A főbb partnertípus szerinti megbon-
tás értelmében elkülönítve jelennek meg az ügyle-
tek aszerint, hogy a jelentő hitelintézet belföldi hi-

9. ábra

A jegybanki és a bankközi kamatlábak alakulása

telintézzettel, egyéb belföldi partnerrel, külföldi hi-
telintézzettel vagy egyéb külföldi partnerrel kötötte
a devizaügyletet. Ezen a csoportosításon kívül
még egy összevont kategória is megjelenik, mely-
be tartozó tranzakciók partner szerinti megbontá-
sára vonatkozóan az MNB-nek nincs adata. Az
említett csoportosítás 2005. január 1-jétől él, az
előző években hármas megbontást alkalmaztunk:
belföldi hitelintézzettel, egyéb belföldi partnerrel, il-
letve külföldi partnerrel kötött ügyletek megkülön-
böztetését. A felhasználói igényeknek megfelelő-
en a kimutatás nem tartalmazza a tőzsdei kötése-
ket, viszont a belföldi hitelintézetek kettős jelenté-
sének hatásától megtisztított adatokat mutat. A je-
lenleg nem idősoros formában megjelenő adatok
a [www.mnb.hu / Statistika / Statistikai adatok,
idősorok / Devizapiaci forgalmi statisztikák](http://www.mnb.hu/Statistika/Statistikai_adatok_idosorok/Devizapiaci_forgalmi_statistikák) elérési
útvonalon található meg.

Az adatok forrását a hazai bankok, szakosított hi-
telintézetek, illetve a külföldi hitelintézetek magyar-
országi fióktelepeinek napi gyakoriságú jelentései
biztosítják, melyekben a következők szerepelnek:

- mérleg szerinti devizaállományok tételesen,
- mérleg szerinti és mérlegben nem szereplő nyitott devizapozíciós adatok, illetve
- az előző napi (vagy azt megelőző napi, de az

adatszolgáltatásokban bizonyos okokból korábban nem szereplő) azonnali és határidős ügyletkötések, fő jellemzőikkel (publikálásra kerülő adatok).

IV. Összefüggések más statisztikákkal

Az MNB a monetáris statisztikában előállított adatokat felhasználja más statisztikák összeállításához, továbbá felhasználja más statisztikák adatait is a monetáris mérlegadatok korrekciójához.

A **fizetésimérleg**-statisztika a jegybanktól és a hitelintézetektől gyűjtött mérlegadatok pontosítására is szolgál. Az MNB külföldön kibocsátott kötvényeinek állománya növeli a jegybank külfölddel szembeni tartozását. A fizetésimérleg-statisztikában rendelkezésre áll olyan információ, hogy a külföldön kibocsátott MNB-kötvényekből mennyi van hazai hitelintézetek birtokában. Ez az állomány a jegybank mérlegében a külfölddel szembeni tartozást csökkenti, másrészt az MNB belföldi hitelintézetekkel szembeni tartozását növeli. Ugyancsak a fizetésimérleg-statisztikából származik az az információ, hogy a belföldön kibocsátott jegybanki kötvények közül mekkora a külföldieknek lévő rész, amely a külfölddel szembeni tartozást növeli. Az egyéb monetáris pénzügyi intézmények és a hitelintézetek összevont mérlegében a külfölddel szembeni tartozást szintén korrigáljuk a külföldön kibocsátott, de belföldiek által visszavásárolt hitelintézeti kötvények adataival. Az MNB további korrekciót alkalmaz a konzorciális hitelekkel kapcsolatban. Amennyiben ugyanis a hitelintézet külföldi bank szervezésében vesz fel konzorciális hitelt, akkor a külfölddel szembeni tartozások között jelenti. A fizetésimérleg-statisztikában azonban megtalálható a belföldi bankok külföldi szervezésű konzorciális hitelekhez történő hozzájárulása, illetve a konzorciumot szervező külföldi bank részére devizában történő átutalásainak értéke. Ez az összeg az egyéb monetáris pénzügyi intézmények külfölddel szembeni tartozását csökkenti, míg a belföldi monetáris pénzügyi intézményekkel szembeni tartozást növeli. A fizetésimérleg-statisztikának része a belföldi hitelintézetek külföldiekkel

való kapcsolata, melynek meghatározásához felhasználja a monetáris statisztikából származó adatokat is.

A **pénzügyi számlák** statisztikában a jegybankra, valamint az egyéb monetáris pénzügyi intézményekre negyedévente meghatározzák a szektor pénzügyi eszközeinek valamint kötelezettségeinek állományát és tranzakciós adatait, illetve a szektorok nettó finanszírozási képességét (finanszírozási igényét). A pénzügyi számlák statisztika inputját képezi a jegybank, valamint az egyéb monetáris pénzügyi intézmények mérlege. A monetáris mérlegek és a pénzügyiszámla-statisztika eltér amiatt, hogy a pénzügyi számlákban az egyéb követelések és egyéb tartozások csak az eredményszemléletű elszámolás, az időbeli korrekció miatti tételeket tartalmazhatják. A pénzügyi számlákban a felhalmozott (betétek esetében nem tőkésített) kamatokat nem az egyéb tételekben, hanem a kamatozó instrumentumok állományában mutatják ki. Az egyéb tételek eltérő értelmezése, valamint az értékpapírok meghatározott körének cseréje azt eredményezi, hogy a pénzügyi számláknál az eszközök és kötelezettségek összege nem egyezik meg a monetáris mérlegekben kimutatottal. A két statisztikában használt instrumentumok tekintetében további kismértékű eltérést okoz, hogy a váltók a pénzügyi számláknál értékpapírként, míg a monetáris statisztikákban hitelként szerepelnek. Az intézmények gazdasági szektorok szerinti besorolásában is vannak egyedi eltérések. A pénzügyi számlák összeállításánál például a Magyar Fejlesztési Bank bizonyos tételei az államháztartás részét képezik, míg a monetáris statisztika az MFB-t teljes egészében az egyéb monetáris pénzügyi intézmények szektorába sorolja.

V. Jogi keretek

A monetáris statisztikai adatközlések forrását az MNB saját hatáskörben elrendelt adatgyűjtései biztosítják. A statisztikai adatgyűjtési, elemzési és publikálási tevékenység jogi háttérét a Magyar Nemzeti Bankról (lásd Mnbtv [2001]), valamint a statisztikáról szóló törvény (lásd Stv [1993]) biztosítja.

A Magyar Nemzeti Bankról szóló törvény a statisztikai információk gyűjtését és közzétételét a jegybank alapvető feladatai közé sorolja. A jegybank-törvény értelmében „...meghatározott feladatai – a személyes adatok védelméről és a közérdekű adatok nyilvánosságáról szóló 1992. évi LXIII. törvényben meghatározott feltételek szerint gyakorolt – ellátásához az MNB jegybanki információs rendszert működtet, amelyhez a jogszabályban meghatározott szervezetek és természetes személyek az MNB által előírt információkat kötelesek szolgáltatni.”... „A jegybanki információs rendszer részeként működtetett statisztikai információs rendszer szakmai tartalmát és módszertanát az MNB – a Pénzügyminisztérium, illetőleg a Felügyelet véleményét kikérve – a Központi Statisztikai Hivatallal

egyetértésben alakítja ki.”... „Az MNB nyilvánosságra hozza a hitelintézeti rendszer működésére és az ország pénzügyi helyzetére vonatkozó összes fontos információt ... olyan formában ..., hogy azokból az egyedi adatszolgáltatókra vonatkozó információk ne legyenek megállapíthatók.” Az adatszolgáltatók „részletes adatait rendszeresen az Országgyűlés, a kormány és a minisztériumok (országos hatáskörű szervek) rendelkezésére bocsátja.”

Az MNB az adatgyűjtési előírásokat rendelet formájában írja elő a hitelintézetek számára (lásd Mnbr. [2005]). A rendelet szövege megtalálható a www.mnb.hu / Statisztika / Adatszolgáltatás elérési útvonalon. A monetáris statisztikai adatszolgáltatók körébe tartozik maga az MNB is – adatszolgáltatási kötelezettségét külön, belső előírás rögzíti.

A monetáris mérlegstatisztikák alapjául szolgáló, a hitelintézetektől gyűjtött ún. Felügyeleti mérleg jelentést 1998 óta az MNB és a Pénzügyi Szervezetek Állami Felügyelete (PSZÁF) közösen rendeli el, és használja fel.

VI. Hivatkozások

EKB [2001a]: Regulation (EC) No 2423/2001 of the ECB of 22 November 2001 concerning the consolidated balance sheet of the monetary financial institutions sector (ECB/2001/13), Európai Központi Bank, Frankfurt, 2001.

EKB [2001b]: Regulation (EC) No 63/2002 of the ECB of 20 December 2001 concerning statistics on interest rates applied by monetary financial institutions to deposits and loans vis-à-vis households and non-financial corporations (ECB/2001/18), Európai Központi Bank, Frankfurt, 2001.

EKB [2003a]: Guideline of the European Central Bank of 6 February 2003 concerning certain statistical reporting requirements of the European Central Bank and the procedures for reporting by the national central banks of statistical information in the field of money and banking statistics, Európai Központi Bank, Frankfurt, 2003.

EKB [2003b]: Manual on MFI interest rate statistics, Regulation ECB/2001/18, Európai Központi Bank, Frankfurt, 2003.

IMF [2000]: Monetary and Financial Statistics Manual, International Monetary Fund; Washington D. C. 2000.

UN [1993]: System of National Accounts, 1993. EUROSTAT, International Monetary Fund, Organisation for Economic Co-operation and Development, United Nations, World Bank; Brussels etc., 1993.

EUROSTAT [2002]: A Nemzeti számlák európai rendszere, ESA 1995, Központi Statisztikai Hivatal; Budapest, 2002.

MNB [2005a]: Magyarország pénzügyi számlái, Magyar Nemzeti Bank, Budapest, 2005.

MNB [2002]: Monetáris politika Magyarországon, 2002.

Barabás Gyula–Major Klára [2001]: A monetáris program (módszertani leírás), Műhelytanulmányok, Magyar Nemzeti Bank, Budapest, 2001.

Horváth Csilla–Krekó Judit–Naszódi Anna [2004]: Kamatátgyűrűzés Magyarországon, Magyar Nemzeti Bank, Budapest, MF 2004/8.

Erhart Szilárd [2004]: Az egynapos bankközi kamatszint alakulását befolyásoló tényezők – A magyarországi tapasztalatok, Műhelytanulmányok, Magyar Nemzeti Bank, Budapest, 2004.

MNB [2005b]: Jelentés a pénzügyi stabilitásról, Magyar Nemzeti Bank, Budapest, 2005.

Htv. [1996]: 1996. évi CXII. törvény a hitelintézetekről és a pénzügyi vállalkozásokról.

Tpt. [2001]: 2001. évi CXX. törvény.

Gt. [1997]: 1997. évi CXLIV. törvény a gazdasági társaságokról.

Szmt. [2000]: a számvitelről szóló 2000. évi C. törvény.

Mnbtv. [2001]: 2001. évi LVIII. törvény a Magyar Nemzeti Bankról.

Stv. [1993]: 1993. évi XLVI. törvény a statisztikáról.

Mnbr. [2005]: MNB-rendelet a jegybanki információs rendszerhez szolgáltatandó információk köréről, a szolgáltatás módjáról és határidejéről, 2005.

Szkr. [2000]: A hitelintézetek és a pénzügyi vállalkozások éves beszámoló-készítési és könyvvezetési kötelezettségének sajátosságairól szóló 250/2000. (XII. 24.) kormányrendelet.

Mnbkr. [2000]: a Magyar Nemzeti Bank éves beszámoló-készítési és könyvvezetési kötelezettségének sajátosságairól szóló 221/2000. (XII. 19.) kormányrendelet.

Kkr. [2000]: 244/2000. (XII. 24.) Korm. rendelet a kereskedési könyvben nyilvántartott pozíciók, kockázatvállalások, a devizaárfolyam-kockázat és nagykockázatok fedezetéhez szükséges tőkekövetelmény megállapításának szabályairól és a kereskedési könyv vezetésének részletes szabályairól.

Monetáris statisztikai kézikönyv
2005.

Nyomda: D-Plus
H-1033 Budapest, Szentendrei út 89-93.

